

22354

Н. ЮРДАНОВЪ

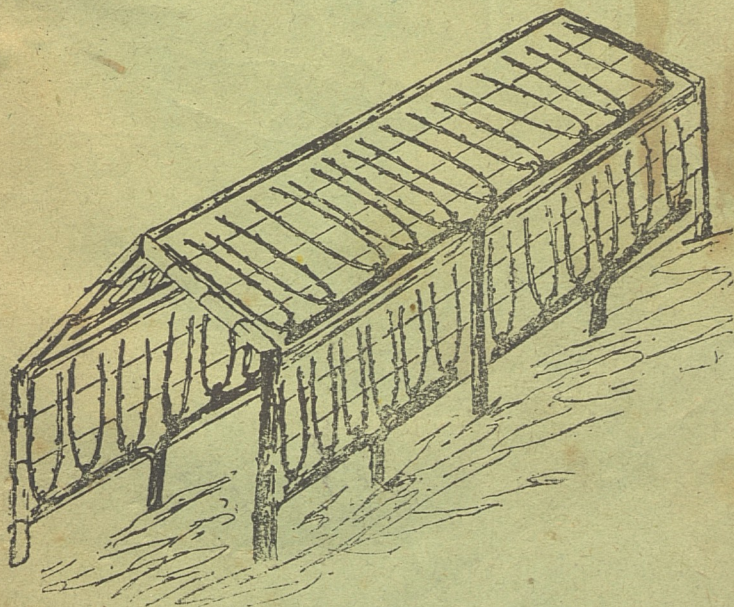
учитель въ Срѣдното Земл. У-ще въ
Образцовъ Чифликъ край гр. Русе,
и управитель на лозата въ сѣмъ
чифликъ.

ОТГЛЕЖДАНЕ И РЕЗИДБА

НА

ХАСМИТЪ

**.СЪ ОПИСАНИЕ НА ДЕСЕРТНИТЪ СОРТОВЕ ЛОЗИ
ПОДХОДЯЩИ ЗА ТЪХЪ.**

РУСЕ, ПЕЧАТ. „РОГЛЕВЪ“
1926 ГОД.

Н. ЮРДАНОВЪ

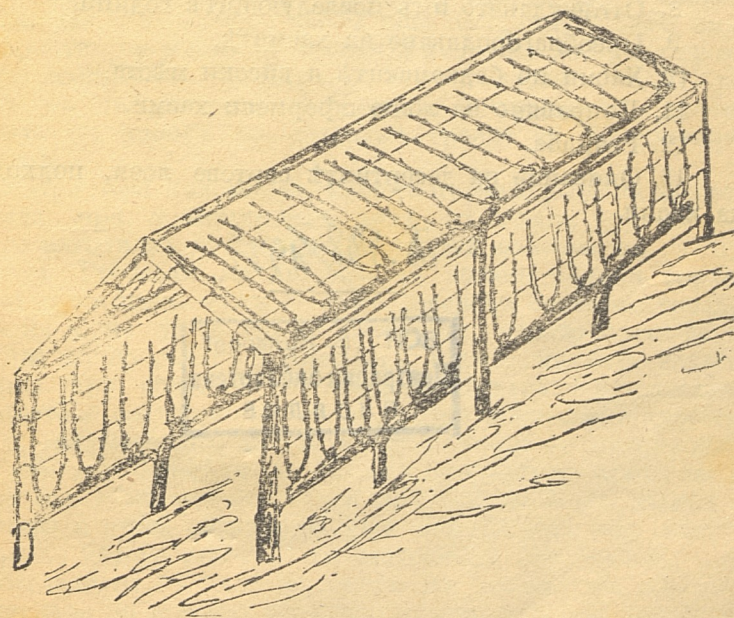
учитель въ Сръдното Земл. У-ще въ
Образцовъ Чифликъ край гр. Русе,
и управитель на лозята въ сщия
Чифликъ.

ОТГЛЕЖДАНЕ И РЕЗИДБА

НА

ХАСМИТЪ

СЪ ОПИСАНИЕ НА ДЕСЕРТНИТЪ СОРТОВЕ ЛОЗИ
ПОДХОДЯЩИ ЗА ТЪХЪ.

РУСЕ, ПЕЧАТ. БОГЛЕВЪ.
1926 ГОД.

22354

ТБ25-4

СЪДЪРЖАНИЕ.

Предговоръ.

1. Изборъ на мѣсто за хасми.
2. Подготовка на мѣстото.
3. Изборъ на лозови прѣчки.
4. Посаждане на хасмитѣ.
5. Отглеждането имъ първитѣ три години.
6. Подпори (конструкции) за хасми
7. Форми на хасмитѣ и тѣхното образуване.
8. Отглеждането имъ последующитѣ години.
9. Преоблагородяване на хасмитѣ.
10. Хасми по балканскитѣ и високи мѣста.
11. Поправяне на лошо оформени хасми.
12. Резидба.
13. Описание на десертнитѣ сортове лози, подходящи за хасми.

2.598/1941

ВСИ „В. Коларов“
Централна библиотечка
ПЛОВДИВ

ПРЕДГОВОРЪ.

Лозата като културно растение, е разпространена у насъ много отдавна. Нейното отглеждане може да възнагради ступанина достатъчно щедро, щомъ като той полага известни грижи за нея. На много мѣста у насъ, отгледването и използването на лозата е главното занаятие на населението.

Досегашното наше лозарство имаше преди всичко за цѣль да произвежда грозде, чието предназначение бѣше главно за вино. Тукъ именно интереситѣ на лозаря-винарь и теориитѣ на въздържателитѣ се зблъскаха. поради което въ последно време между тѣхъ се поведе остра словесна борба. По тая и редъ други още причини, у насъ се заговори твърде много за производството на десертни грозда. Дори днешниятъ министръ на земледѣлието г нъ Д. Христовъ въ събраната икономическа конференция, лансира идеята за износъ на десертни грозда на Лондонскитѣ пазаръ.

При това положение, нашето производство на десертни грозда, при досегашниятъ видъ на лозата, трудно може да се нагоди въ духътъ на днешнитѣ изисквания на публиката. Гроздата на тия лозя сѣ по-вече винени сортове. Дето се срещатъ тукъ — тамъ десертни сортове, гроздето имъ не може да се запази достатъчно здраво което да изтрайва на по-дълъгъ транспортъ, поради низката главеста форма при която се отглеждатъ лозитѣ. Въ тоя случай гроздето е поставено по-ниско до земята, кждето е изложено на по-голяма влага, липсва му достатъчна провѣтривостъ и е доста много засѣнчено. По тия причини то лесно се напада отъ различни болести и при най-слабиятъ дъждъ то загнива и става негодно за търговия. Всички тия недостатъци до висока степенъ сѣ отстранени при лозитѣ които се отгледватъ въ видъ на хасми. Въ тоя случай гроздето е издигнато по високо, по която причина то е запазено отъ гниене, понеже се провѣтрява по-добре, расте и се развива

по-свободно и не се засѣнчва така много. Полученото грозде бива по-едро и притежава по-добра и по-сѣблазителна външностъ.

При това и количеството грозде, което се получава отъ хасмитъ е много по-вече отъ колкото отъ лозята отглеждани на ниска главеста форма. Грижитъ и разноскитъ по подържането на хасмитъ сж сравнително много по-малки отколкото за обикновенитъ лозя. Наистива въ известни случаи гроздето на хасмитъ е по-малко сладко отъ гроздето на обикновенитъ лозя, но това не е отъ голѣмо значение, тъй като гроздето отъ хасмитъ се употребява изключително за ядене, а не за вино, затова тая разлика не се чувствува. Ако хасмитъ се отглеждатъ въ шпалерна форма край стени, тогава тѣхното грозде бива наравно, а често пжги и по-сладко отколкото гроздето на лози отглежани на ниска главеста форма.

Най-после хасмитъ отглеждани по-двороветъ представляватъ приятна гледка за око, стига да сж подобрени добри сортове и хасмитъ да сж оформени добре. Въ тоя случай приятното е въ сѣчитание съ полезното.

По тия и редъ други причини у насъ напоследъкъ се заговори твърде много за отглеждане на хасмитъ както по двороветъ, така и на полето вмѣсто лозя. Въ тоя случай основаването и отглеждането на хасмитъ е придружено съ много и голѣми грѣшки, които указватъ голѣмо влияние за дълготрайността и родливостта на хасмитъ. Въ различнитъ книги по Лозарство, които сж излезли до сега на български, никъде не се даватъ по подробни описания по различнитъ въпроси отнасящи се за хасмитъ. Това ме накара да се заема съ издаването на настоящата книжка, като мисля, че съ това ще допринесе нѣщо за улеснение любителитъ на хасми при тѣхното (на хасмитъ) формиране и отглеждане.

Образцовъ чифликъ,
Коледа, 1926 год.

ОТЪ АВТОРА.

1. Изборъ на мѣсто за посаждање на хасми *).

Една отъ първитъ работи на ступанина е да избере мѣсто за посаждање на хасмитъ. Направената тукъ грешка отпосле не може да се отстрани така лесно.

Ако хасмитъ ще се отглеждатъ на полето вмѣсто лозе, то при изборъ на мѣсто за хасми ще се обърне сжщото внимание, което е потрѣбно и при изборъ на мѣсто за ново лозе. Ако, обаче хасмитъ ще се засаждатъ и отглеждатъ въ дворове и близо до постройки, тукъ е нужно да се обърне по голѣмо внимание на мѣстото за бъдащитъ хасми, а именно:

1) Това мѣсто да не е изложено на постоянно и силно въздушно течение образувано отъ взаимното разположение на постройкитъ и оградитъ, тъй като това ще оказва лошо влияние на хасмата при цвѣтението ѝ,

2) Мѣстото да не остава засѣнчено презъ по-голѣмата частъ отъ денътъ, защото хасмата нѣма да се развива добре и гроздето ѝ всекога ще остава незрѣло;

3) Засаждането на хасмитъ до стени и дувари да става поне 0.30 м. далечъ отъ тѣхъ, особено при тия съ широка стрѣха и дълбоки основи;

4) Мѣстото за хасми да е всекога съ южно, югоизточно или югозападно изложение;

5) Хасмитъ да не се засаждатъ на мѣста близо до торища, заходни мѣста, конюшни, свинарници и др., защото лошата миризма отъ тамъ лесно се придава въ послѣствие и на гроздето.

2. Подготовка на мѣсто за хасми.

Преди да се засадятъ хасмитъ, необходимо е предварително мѣстото имъ да се подготви добре, тъй като тукъ почвата въ послѣствие нѣма да се обработва.

*) За леснота въ израза, подъ думитъ засаждане на хасми ще се разбира засаждане на лози, които ще се отглеждатъ въ хасмовидна форма.

На определенитѣ мѣста за хасми, още презъ есенъта или рано презъ зимата се изкопаватъ трапове съ размѣри 80 см. $\times$ 80 см. и толкова дълбоки. Ако почвата е силно варовита, тия трапове се правятъ съ по-голѣми размѣри и дълбочина, и въ последствие, когато ще се засаждатъ хасмитѣ, траповетѣ се изпълватъ съ неваровита земя размѣсена съ добре пригорѣлъ оборски торъ. Това се прави съ целъ младитѣ хасми първитѣ години отъ развитието си да бждатъ запазени отъ жълтеницата (хлоровата, жълтение на лазитѣ) които въ по ранната си възраст сж много чувствителни на нея, а това пречи на нарастването имъ.

Изкопанитѣ трапове, отъ зимнитѣ студове се позапльватъ съ много ситна измръзнала прѣстъ паднала отъ брѣговетѣ на трапа. Рано пролѣтътъ се пристѣпва къмъ самото засаждане на хасмитѣ. Лозовитѣ прѣчки за хасми трѣбва да се усилятъ още презъ зимата и то отъ сортъ съ добри качества и подходящъ за целта. Въ случая да не се жалятъ пари за да се взематъ хубави сортове лози, които после ще се изплатятъ стократно.

3. Изборъ на лозови прѣчки за хасми.

При избора на лозовитѣ прѣчки за хасми трѣбва да се обърне внимание на сортътъ и качеството на лозата. По отношение сортътъ, може да се направятъ такива грѣшки, които въ последствие почти не могатъ да се отстранятъ, освенъ съ голѣми загуби. Може да се попадне сжщо така на сортове, които даватъ лошо грозде и такава съ дребни като съчми зърна пропарени тукъ тамъ съ поедри зърна. Такова грозде нѣма никаква търговека стойностъ и отглеждането на подобни хасми нече е никакъ доходно. Азъ познавамъ единъ прилеженъ и старателенъ ступанинъ въ Плѣвенъ, които е посадилъ въ дворѣтъ си 20 хасми всички само отъ сортътъ Чаушъ, които отглежда много добре. Образува въ отъ тѣхъ много красивъ тунелъ отъ портата до жилището си. Тоя ступанинъ никога не бере грозде отъ тия хасми, макаръ да ги отглежда много добре.

Направената тукъ грешка на времето сега не може да се отстрани така лесно, освенъ съ голѣми загуби на средотва и време.

Засаждането на хасмитѣ може да стане съ готови

вкоренени облагородени или необлагородени лози, които следъ нѣколко време се облагородяватъ на мѣсто.

При изборъ на лозитѣ за хасми по отношение качеството имъ въ първиятъ случай (при облагородени лози) ще се обърне внимание на следното:

1) Спйската между калема и подложката да е пълна, гладка и да не се забелѣватъ по нея никакви брукки.

2) Подложката и присалениятъ лѣторастъ да сж напълно здрави отъ наранявания причинени отъ градушка, болести, посичане и пр.

3) Лѣтораститѣ на облагороденитѣ лози да сж добре узрѣли и да сж дълги поне 50 — 60 см.

4) Подложката да е съ добре развити и здрави корени, разположени на най-долниятъ околорѣстенъ край на подложката.

5) Подложката да не е по-къса отъ 25 — 33 см.

При засаждане хасми съ вкоренени необлагородени диви лози, ще се обърне внимание върху следното:

1) Лозата да е съ добре развити и съ напълно здрави корени, разположени по целата периферия на долниятъ ѝ край.

2) Лозата да е напълно здрава и безъ никакви наранявания по нея.

3) Лозата да е достатъчно дълга (поне 30 см.).

При употребление на облагородени или необлагородени лози за правене хасми, ще се обърне внимание и на сортътъ на подложката. При възвлагна и варовита (до 30%) почва да се предпочетатъ лози чиито подложки сж отъ сортътъ Мурведръ $\times$ рюпестрисъ 1202 При почви сравнително по-бедни, но дълбоки съ не повече отъ 20% варъ ще се потърсятъ лози съ по ложка отъ сортътъ монтикола (рюпестрисъ дю ло). При много бѣдни, збити и много варовити почви ще се взематъ лози съ подложки отъ сортътъ Шасла $\times$ Берландиери 41 Б.

По отношение сортътъ на калема, т. е. сортътъ на гроздето което хасмата ще дава въ бжлаще, трѣбва да се обърне голѣмо внимание. Тукъ трѣбва да се спазятъ следнитѣ условия:

1. Гроздето на бждаитѣ хасми да притежава добра и съблзнителна външностъ, както по едрината на зърната, така и по отношение тѣхната боя и форма, сжщо тѣй и голѣмнната на чепката (гроздетѣ).

2) Гроздето да изтрайва на различните видове гниения (бъло гниене, благородно гниене, сплуване и пр.)

3) Гроздето да зрее или много рано или много късно.

4) гроздето да изтрайва на дълъг транспорт и дълговременно съхранение

5) Гроздето да е по възможност по сладко.

Тия качества притежават следните сортове: афузъ Али, черна, червена и бѣла резекии, Сензо, Александрийски мискетъ, хамбургски мискетъ, червенъ и бѣлъ зейнелъ, Тилки куйру бѣлъ и червенъ, Аптишъ Ага, Риби мѣхуръ, Фурма, Чаушъ и др. За тѣхъ въ края на книгата сж дадени описания на най-важните имъ качества и признаци

Нѣкой отъ тия сортове притежаватъ добри качества, но сж слабо ролливи (напримѣръ чаушътъ) следствие това, че цвѣтоветъ имъ сж ненормални (женски), затова цвѣтоветъ на такива сортове се нуждаятъ отъ чуждо опрашване, т. е. трѣбва да дойде прашецъ отъ лоза която притежава нормаленъ (хермафродитенъ) цвѣтъ. Това ще стане само тогава, когато посаждането на хасмитъ стане така, щото една лоза съ женски цвѣтъ да дойде между други 2 лози съ хермафродитенъ цвѣтъ. Въ такъвъ случай чаушътъ напримѣръ, ще ражва изобилно и редовно. Въ описанието на сортоветъ е казано кои сортове съ какви цветове сж.

4. Посаждане на хасмитъ.

Избрано и пригответено мѣстото предназначено за посаждане съ хасми, избрани и лозитъ за целта, пристои по-нататъкъ самото имъ засажане. То се извършва пролѣтъта рано по следниятъ начинъ: Полузасипаниятъ отъ измръзналата прѣстъ трапъ се допълва до нѣкъде съ добре „изгнилъ“ оборски торъ, който се размѣсва хубаво съ ситната измръзнала прѣстъ и следъ това се притѣпква съ кракъ. Самитъ лози които ще се засаждатъ се подготвятъ предварително, като покаралиятъ едногодишенъ лѣторастъ се изрѣзва на една вишка. Сухото чепче отъ калема се сжщо изрѣзва най-внимателно. Всички корени, които се намиратъ по дължината на подложката се отстраняватъ до основата си, а се оставатъ само ония, които се намиратъ на най-долната частъ на лозата, като се изрѣзватъ и тѣ и то така, че да останатъ дълги само 1 — 2 см.

Така под отвена лозата, пристѣпва се веднага къмъ засаждането ѝ. Лозата се слага отвѣсно въ трапа, закрива се до половината съ ситна прѣстъ, последната се притѣпква съ кракъ и така продължава до като трапътъ съ лозата се запълни. Така посадена лозата, облагородената ѝ частъ трѣбва да остане 1 — 2 см. надъ повърхността на земята. За да се притѣпче по добре прѣстъта до лозата, най-отгоре ѝ се налива 5 — 6 литра вода, следъ което самата лоза се зарива съ ситна прѣстъ въ видъ на купчина 15 — 20 см., а на купчината се забива една клечка, за бѣлегъ. Ако има възможностъ, купчината най-отгоре се покрива съ 2 — 3 см. пѣськъ

5. Отглеждане хасмитъ първите три години.

Следъ засаждането на хасмитъ, необходимо е по-нататъкъ да се положатъ известни грижи за да се получатъ за по-кратко време по-възможностъ по добри лѣторасты, които ще послужатъ по-нататъкъ за стѣбла на хасмитъ.

Въ зависимостъ отъ това какви лози сж употребени за засажане, грижитъ по отглеждането имъ първите три години, биватъ различни.

А. При вкорененитъ облагородени лози.

Първата година. Следъ засаждането на лозитъ, необходимо е отъ време на време да се преглеждатъ, и то преди и следъ покарването имъ, да не би да сж нападнати отъ ларвитъ на нѣкои бръмбари и др., които много често преяждатъ кракитъ лѣторасчета. Това преглеждане се извършва като внимателно купчинкитъ се разрѣватъ и после лозитъ пакъ се покриватъ съ рохкава прѣстъ.

Покаралиятъ лози презъ лѣтото се рѣсатъ 6 — 7 пжти съ 1 — 1.5% бордолезовъ разтворъ противъ маната (пероноспората). Всяка лоза се снабдява съ по едно малко, но здраво колче, което служи да прикрепи лозата. Мѣстото около младитъ хасми трѣбва всекога да се поддържа чисто отъ плевели а прѣстъта да е достатъчно рохка. Покаралиятъ лѣторасты презъ лѣтото никога не се къшатъ. Два три пжти презъ това време се почистватъ роснитъ корени на лозитъ. Отъ сжществено значение е да се получатъ по възможностъ по-дълги, добре развити и узрѣли лѣторасты.

През лѣтото покаралитѣ лѣтораста редовно се привързват въ поставеното за цѣлѣта колче. Есенѣта следъ като падне първата слана, лозитѣ се заравятъ на височина 20 — 30 см.

Втората година. Пролѣтъта се предприема отравянето на лозитѣ, а следъ това и самото имъ изрѣзване, което се извършва по възможностъ по рано и то на 1 или 2 видими пжпки. Презъ лѣтото на втората година изкаралитѣ лѣтораста се отглеждатъ както и първата година, безъ лѣтораститѣ да се покършватъ. При нужда хасмитѣ се снабдяватъ съ по дълги и по-здрави колове. Окопаването продължава редовно.

Третата година. Пролѣтъта следъ отравянето на лозитѣ, се извършва изрѣзването имъ и то по възможностъ по-рано. Ако младитѣ хасмички сж съ по два лѣтораста, по-слабиятъ отъ тѣхъ се отстранява, до основата, а по-силниятъ се изрѣзва на две видими пжпки. Лѣтнитѣ грижи сж сжщитѣ както и първитѣ две години. Презъ тази година всѣка хасмичка ще бжде съ по два лѣтораста, отъ които по-добре развитиятъ се остава свободно да се развива безъ да се покършва, като отъ време на време се привързва въ поставениятъ за цѣлѣта здравъ 250 — 3 м. дълъгъ колъ. Другиятъ лѣторастъ щомъ достигне една дължина отъ 50 — 60 см. слабо се прищипва върхътъ му. По-късно, тоя лѣторастъ ако се засили много, прищипването се повтаря. Това се прави съ цѣлъ първиятъ лѣторастъ да се засили повече за смѣтка на вториятъ по-слабъ лѣторастъ, които съ асимилационната си листна повърхностъ подпомага развитието на първиятъ по-силенъ лѣторастъ. Ако въпреки това тоя последниятъ лѣторастъ остане потънъкъ, презъ лѣтото му се извършва 1 — 2 прищипвания на върхътъ. Есенѣта по-силниятъ лѣторастъ се закрива цѣлъ полегналъ на земята.

Четвъртата година. Пролѣтъта следъ откриването на лозата, тукъ ний разполагаме на всѣка хасма съ по два лѣтораста: единъ по-късъ и слабъ, а другиятъ достатъчно дебелъ, дълъгъ и силенъ. По-слабиятъ отъ тѣхъ се изрезва до основата, а по-силниятъ се остава цѣлъ непокътнатъ. Той ще послужи понататъкъ за началното формиране на хасмата. Тоя лѣторастъ трѣбва да бжде добре развитъ, да е правъ, дебелъ и високъ поне 2 — 3 м. Ако до това време той не е успѣлъ да се развие достатъчно добре, особено ако е останалъ тънъкъ, то и тая година той се реже на 2 видими пжпки. Покаралитѣ 2 лѣтораста презъ лѣтото се

отглеждатъ както това се описа по-рано за третата година. Въобще гледа се да се получи единъ добре развитъ въ всѣко отношение дълъгъ, лѣторастъ, които ще послужи като главно стѣбло на хасмата.

Б. При вкоренени необлагородени лози.

Първата година. Покаралитѣ лѣторастъ се оставя свободно да се развива презъ цѣлото лѣто. Почвата около хасмитѣ се поддържа всѣкога чиста отъ бурени и достатъчно рохка. Покаралитѣ лѣтораста може и да не се подпиратъ на колове. Презъ зимата заравянето имъ е излишно.

Втората година. Пролѣтъта се изрѣзватъ всички лѣтораста покаралитѣ отъ миналата година и то по възможностъ по-низко — на спяща пжпка. Пролѣтъта отъ всѣка лоза покарватъ много лѣтораста, отъ които се оставятъ 2 — 4 споредъ силата на лозата. Покаралитѣ и запазени лѣтораста се филизатъ редовно, и презъ м. Май се облагородяватъ на зелено. Облагородяването може да се извърши низко (3 — 5 см.) надъ земята, или високо (30 — 50 см.) като всички лѣтораста отъ една лоза се облагородяватъ съ калемъ отъ единъ и сжщи сортъ. Грижитѣ презъ лѣтото, които се полагатъ за облагороденитѣ лѣтораста се състоятъ въ постоянното почистване на покаралитѣ филизи полъ дни отъ облагородяването, привързките на облагороденитѣ части се отстраняватъ. Презъ течение на лѣтото, прихваналитѣ калемъ се ръсятъ съ 1% борлозевъ разтворъ 5 — 6 пжти. Почвата около лозитѣ се обработва редовно. Щомъ като облагороденитѣ лѣтораста понарастнатъ, тѣ се повързватъ въ поставениятъ за цѣлѣта колъ. Есенѣта всички прихванати при облагородяването лѣтораста се покриватъ съ земя и то така, че 5 — 6 пжпки отъ долната частъ на лѣтораста да сж добре закрити съ прѣстъ.

Третата година. Пролѣтъта отъ всички облагородени лѣтораста, се оставя само единъ, който се изрѣзва на две видими пжпки, а всички останали — се отстраняватъ до основата. По-нататъшното отглеждане на облагородениятъ и порѣзанъ на 2 пжпки лѣторастъ се извършва по сжщиятъ начинъ, както при случая съ основаване хасми съ вкоренени облагородени лози. Облагороденитѣ на височина 30 — 50 см. лози не се подвиватъ.

Посаденитѣ вкоренени необлагородени лози за хасми

вмѣсто на зелено, може да се облагородятъ и на зрѣло пролѣтѣта на втората година. Останалитѣ грижи по отглеждането имъ сж сжщитѣ както и при описанитѣ по горе начини.

* * *

Освенъ по описанитѣ начини, зесаждането на хасмитѣ може да се извърши и по следниятъ начинъ:

На 4 — 6 метра въ лѣво или дѣсно отъ опредѣленото мѣсто за хасмата, се насажда вкоренена необлагородена лоза. Тя се отглежда тамъ първата и при нужда втората година, като презъ всичкото време ѝ се остава само по 1 лѣторастъ. На следната пролѣтъ така развитиятъ лѣторастъ ще има дължина 1 — 3 метра. По слабо развитата му частъ къмъ върхѣтъ се отстранява, а всички останали пжпки на него се изрѣватъ, като се оставатъ само най-крайнитѣ две добре развити пжпки близо до отрѣзаната частъ на лѣтораста. Така подготвенъ, тоя лѣторастъ се зарява въ земята на дълбочина 30 — 40 см и то по посока къмъ мѣстото където ще бжде бждащата хасма. Отъ покаралитѣ 2 лѣтораста се отгледва само единиятъ. Ако лозата е по силна, може да се оставятъ и двата, като есенъта по-слабиятъ се отстранява. Грижитѣ презъ лѣтото сж сжщи както и при първитѣ два случая, съ тая разлика че тукъ лѣтораститѣ не се ръсятъ съ бордолезовъ разтворъ. Страничните лѣтораста, които покарватъ отъ пазвитѣ на листата, се почистватъ най-редовно. Само по себе си се разбира, че тия лози трѣбва да бждатъ снабдени съ по единъ здравъ и дълъгъ колъ. На следната година, при нужда, тоя лѣторастъ се зарява по сжщиятъ начинъ, до като лѣтораста достигне опредѣленото мѣсто за хасма. Тамъ краятъ на тоя лѣторастъ се облагородява на зрѣло или пжкъ се оставятъ да се развиятъ двете пжпки, които отпосле се облагородяватъ на зелено. По-последното отглеждане на облагороденитѣ лѣтораста се извършва както и при първитѣ два случая.

Тоя последенъ начинъ е сравнително по-бавенъ, но въ замѣна на това, бждащата хасма ще се развива по-добре, тъй като подземната ѝ частъ е много голѣма (4 — 6 м) а заедно съ това и коренитѣ ѝ ще сж много повече. Тоя начинъ е препоръчителенъ въ случайтъ, когато една хасма има да покрива голѣми пространства. По тоя начинъ основани хасми има въ лозята на Николай Лишевъ и Игнатъ Дековъ и двамата отъ Плѣвенъ. Тия хасми раждатъ изобилно и много редовно всѣка година.

По които и да била отъ описанитѣ по горе начини, гледа се да се получи най-после единъ добре развитъ и достатъчно дълъгъ (3 — 4 м.) и дебелъ лѣторастъ, който въ последствие ще послужи за главно стѣбло на хасмата, евентуално — и за началното ѝ формиране

Нека се запомни добре, че не бива да се бърза съ формиране на хасмата по-рано преди да се получи добре развито главно стѣбло, понеже последното би останало много по-тънко отъ страничните ѝ разклонения, а това ще се отрази зле на бждащата хасма както за дълготрайността, така и за родovitостѣта ѝ.

6. Подпори (конструкции) за хасмитѣ.

Щомъ като се разполага съ добре развито и достатъчно дълго главно стѣбло на хасмата, предприема се напавата на самата ѝ подпора.

Подпоритѣ биватъ най-различни, както по форма така и по отношение материала отъ който се правятъ. Тѣ трѣбва да отговарятъ на следнитѣ условия:

1. *Да сж трайни.* Веднажъ направена една подпора, щомъ се повреди, много трудно се заменя съ друга. Често това е свързано съ известни повреди за самата хасма. Освенъ това, по-проститѣ и слаби подпори като се сменяватъ и поправятъ често излизатъ по-скъпи, въ сравнение съ солиднитѣ, които веднажъ направени, ще траятъ дълго време при сравнително най-малки разходи по подържането ѝ.

2. *Да сж ефтини.* Необходимо е ступанива да си направи сметката въ кой случай ще му е по изгодно: ако похарче повече пари за една по-здрава подпора, която ще трае много години, или ако се задоволи съ по-ефтина, но въ замѣна на това — по-слаба, която не следъ дълго време ще трѣбва да се замени съ нова. Въобщо една солидна подпора по отношение трайността и стойността ѝ на колко такива отъ по-ефтенитѣ се равнява.

3. *Леснота на извършване работитѣ около подържане на хасмитѣ.* Подпоритѣ да сж така устроени, щото да позволяватъ най-удобното извършване на всички сезонни работи около хасмитѣ.

4. *Да сж по-низки.* Колкото лозитѣ сж по-близо до

земята, толкова то и гроздето по тяхъ узрѣва по-добре и по-скоро. Това е едно много важно обстоятелство, което трѣбва да се взима подъ внимание.

5 *Да сж естетично подредени.* Въ извѣстни случаи отглеждането на хасмитѣ става по-скоро за луксъ отколкото за нужда. Въ такъвъ случай подпоритѣ трѣбва да бждатъ направени по-красиво. Такива подпори всѣкога привличатъ вниманието на зрителя. Тѣ говорятъ до известна степенъ за вкуса и темперамента на ступанина.

По огледъ на изброенитѣ условия, подпоритѣ се правятъ отъ желѣзо, поставено въ земята въ бетонени гнезда. Покривната частъ на подпората може да бжде сжщо отъ желѣзо, а по нѣкога и отъ добре изгладено дърво. Желѣзнитѣ и дървени части на подпоритѣ се боядисватъ съ блажна боя за предпазване отъ ръжда и гниене.

Освенъ отъ желѣзо, подпоритѣ се правятъ и отъ дърво, което трѣбва да бжде добре изгладено и после боядисано съ блажна боя. За да не гниятъ, дървенитѣ подпори въ долнитѣ си краища на основнитѣ диреци, които ще бждатъ поставени въ земята, се обгарятъ, следъ което се измазватъ съ катранъ или бланкъ.

Въ случаитѣ когато ще трѣбва да се строятъ по-прости, евтини и груби подпори, да се предпочитатъ по-здрави и дълготрайни дървени материали, напр. акация, дъбъ и др.

По форма подпоритѣ за хасми биватъ най-разнообразни; това зависи отъ формата на хасмитѣ, но най-разпространенитѣ форми сж чардаци, а следъ тяхъ шпалири по телове и най-после шпалири по стени. Образци отъ тия форми сж показани по нататѣкъ.

7. Форми на хасмитѣ и тяхното образуване.

Формитѣ на хасмитѣ биватъ най-разнообразни. Това зависи отъ самия ступанинъ, а по-нѣкога — и отъ мѣстото където ще се засажаватъ и отглеждатъ бждащитѣ хасми. Самитѣ форми на хасмитѣ могатъ да бждатъ комбинирани едни съ други, или пъкъ видоизменявани въ известни отношения. Въ настоящата книжка сж показани най-разпространенитѣ и добри форми хасми, като всѣки може да си прави отъ тяхъ известни комбинации и изменения.

Въ всички случаи обаче, тѣ трѣбва да бждатъ добре

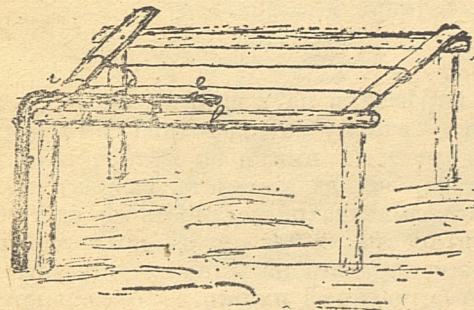
и правилно формирани, защото това оказва голѣмо влияние на дълготрайността на хасмата, родовитостта ѝ и качеството на гроздето.

Главнитѣ форми въ които се отглеждатъ хасмитѣ сж: чердаци, тунели, шпалири и тунели комбинирани съ шпалири.

1. *Чердакъ.* Тукъ чердака може да бжде съ различни размѣри по отношение широчината, дължината и височината му; това зависи отъ мѣстото което той заема, но височината не бива да надминава 2 — 2½ метра и редко — 3 метра. Посаденитѣ хасми около чердака трѣбва да бждатъ толкова на брой, че да могатъ свободно да закриятъ чердака следъ като бждатъ напълно формирани. При това, чердацитѣ се правятъ хоризонтални или наклонни подъ известенъ жгълъ.

Формирането на хасми, които ще се отглеждатъ на чердаци се извършва по следниятъ начинъ:

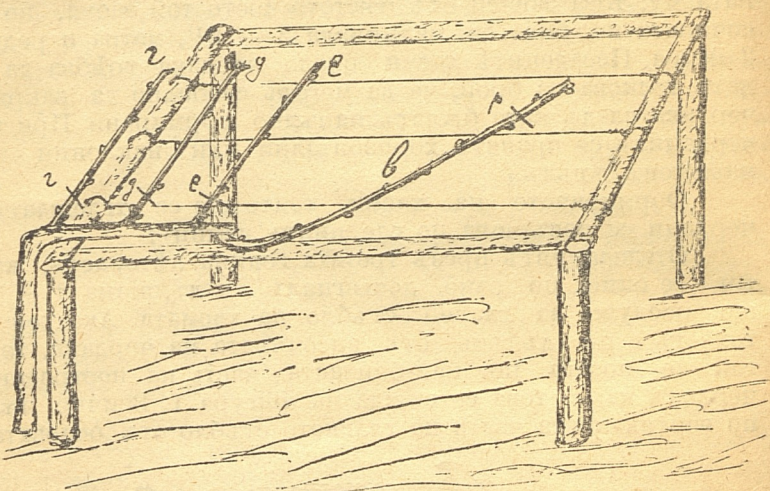
Отгледаниятъ презъ третата година лѣторастъ, както това се описа по-рано, достигналъ на дължина 2 — 4 м. ще послужи за главно стѣбло на хасмата. Ако тоя лѣторастъ е по-дълъгъ отъ височината на чердака, тогава той се полага по най-близката частъ на построенитѣ чердакъ както това се вижда на фигура 1. Всички пжпки по вертикалната частъ на главното стѣбло отъ основата до

Фигура 1

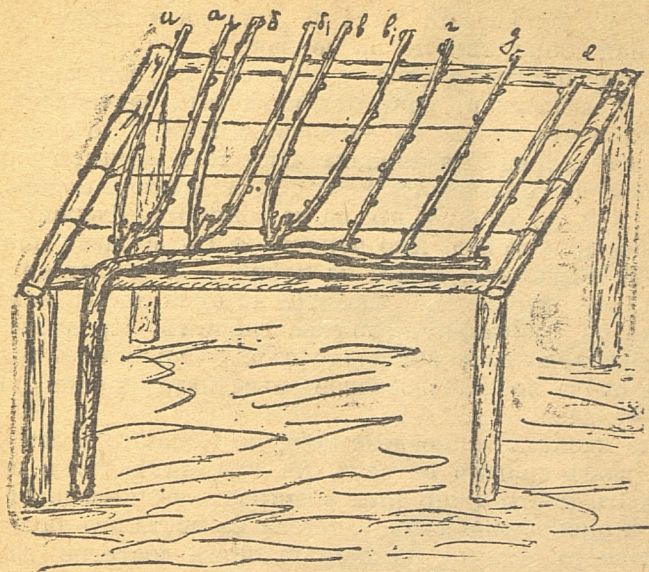
прегънатата частъ се отстраняватъ внимателно съ лозарски ножици. Пжкитѣ по хоризонталната частъ на главното стѣбло отъ прегъвката до края на главното стѣбло се прореждатъ така че да останатъ на разстояние 15 — 20 см. една отъ друга. При прореждането на пжкитѣ ще се отстраняватъ тия отъ тяхъ, които се намиратъ по долната

повърхност на прегънатата част отъ главното стъбло фигура 1 а б. Внимава се щото крайната част на главното стъбло да завършва на една здрава пжика, обръната на долу. Тая пжика *в*, фиг. 1 се запазва безъ да се реже. Тя ще послужи да продължи главното стъбло до като достигне края на чердака. Презъ лѣтото непорѣзанитѣ пжикки *в*, *г*, *д*, *е* фиг. 1 се развиватъ и хасмата добива видъ показанъ на фиг. 2. На следната пролѣтъ лѣтораститѣ

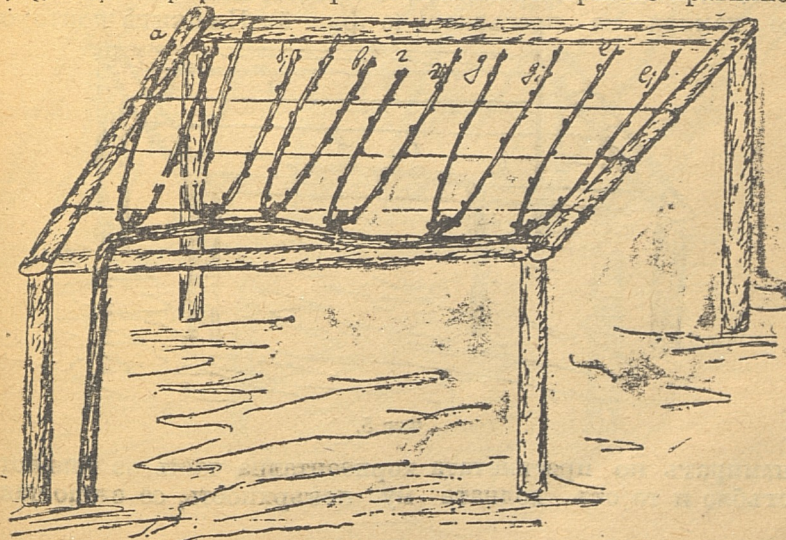
Фигура 2.

г, *д*, *е*, се изрѣзватъ на 2 видими пжикки, а лѣтораста *в*, се оставя цѣлъ, като му се съкратява само върхътъ, при *р*, който е по-слабъ. Пжикитѣ по лѣтораста *в*, фиг. 2 се прореждатъ така, че да останатъ на разстояние 15 — 20 см. като тия отъ долната повърхност се отстраняватъ. Оставениятъ лѣторастъ *в* се полага по чердака и то така, че да продължи посоката на миналогодишното главно стъбло. Следъ като оставенитѣ пжикки сж се развили въ лѣтораста, хасмата ще добие видъ, показанъ на фиг. 3. Тукъ оставенитѣ първитѣ три чепчета даватъ по два лѣтораста *а*, *а*₁; *б*, *б*₁; *в*, *в*₁; които чепчета образуватъ рамената на хасмата. Останалитѣ пжикки по продълженото главно стъбло развиватъ по единъ лѣторастъ *г*, *д*, *е*, фиг. 3, които на следната година всѣки отъ тѣхъ се реже по на две пжикки та образуватъ и тѣ рамѣна по съ 2 лѣтораста. Въ случай че главното стъбло не е достигнало края на чердака, тогава съ крайната долна пжика на продълженото стъбло се постъпва както и при фиг. 2 *в*.

Фиг. 3.

По тоя начинъ за нѣколко години ще имаме оформена хасма чиито плодоносни лѣтораста *а*, *а*₁; *б*, *б*₁; *в*, *в*₁; *г*, *г*₁; *д*, *д*₁; *е*, *е*₁; фиг. 4 сж разположени съвършено правилно,

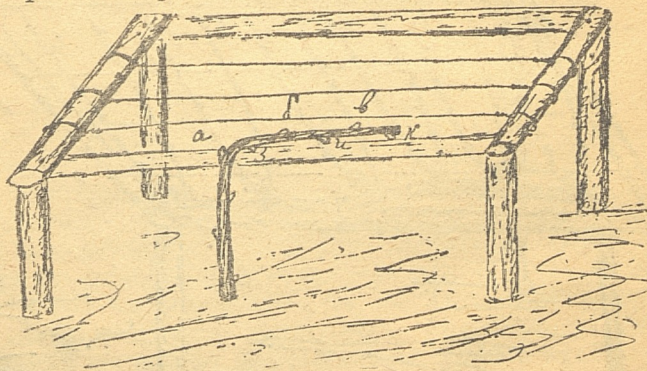
Фиг. 4.

безъ да сѣ затиснати единъ съ другъ и да сѣ натрупани по много на едно мѣсто. Така формирана хасмата ще използва най-добре мѣстото на чердака.

Разгледаниятъ случай се отнася за тогава, когато хасмата е засадена въ едно отъ кюшетата на чердака, т. е. когато главното стѣбло на хасмата се намира до единъ отъ подпорнитѣ диреци на чердака. При това самиятъ чердакъ е широкъ не повече отъ 1 — 1.30 м. колкото покаралитѣ лѣтораста *a*, *a*₁; *b*, *b*₁; и пр. да го покриятъ. Дължината на чердака е произволна. Ако чердака е съ същата ширина но 10—20 м. дълъгъ, тогава на всеки 5—6 м. разстояние отъ дългата му страна се засажда по една хасма, която се отглежда по описаниятъ по-горе начинъ. Продължаване главното стѣбло на всяка хасма върху чердата въ тоя случай, ще отива до като достигне съседната хасма съ същиятъ чердакъ.

Ако хасмата е посадена така, че главното ѝ стѣбло се намира къмъ средата на една отъ крайнитѣ дълги страни на чердака, който също така е широкъ не повече отъ 1—1.30 м. и произволно дълъгъ, тогава се постигва така:

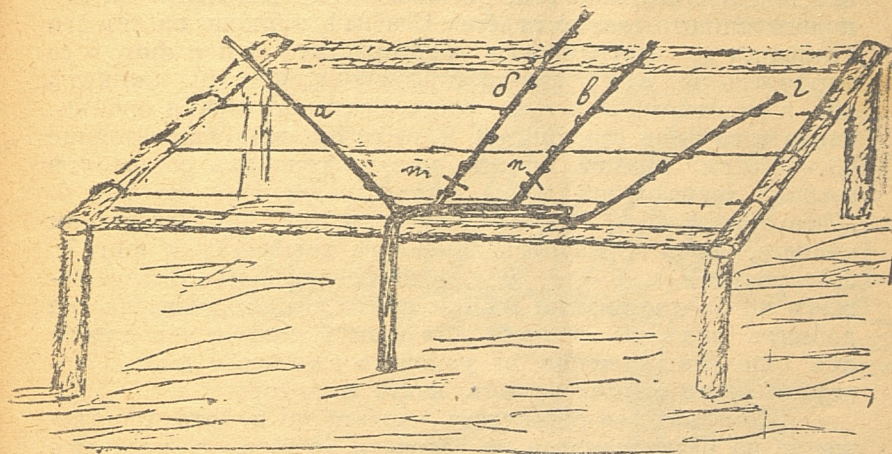
Главното стѣбло на хасмата щомъ достигне дългата страна на чердака, се прегъва въ лѣво или дѣсно по тая страна, но така, че на външната страна на прегъвката да се намира една добре развита пжпка *a* (фиг. 5). Всички пжпки, които се намиратъ по вертикалната частъ на главното стѣбло се отстраняватъ съ изключение на тая, която се намира на прегъвката (*a* фиг. 5). Пжпкитѣ които се

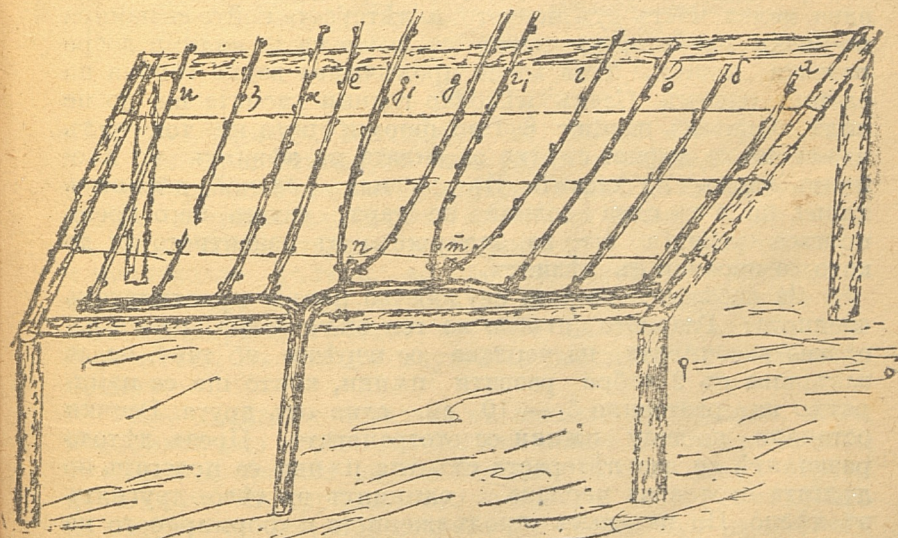
Фиг. 5.

намиратъ по прегънатата хоризонтална частъ на главното стѣбло и то отъ долната му повърхностъ, се също така

отстраняватъ (*з*, *и*, фиг. 5.) съ изключение на най-крайната (*к*, фиг. 5) която ще послужи за продължение стѣблото. Прѣзъ лѣтото всички неопръзани пжпки се развиватъ и хасмата добива видъ представенъ на фиг. 6. На следната

Фиг. 6.

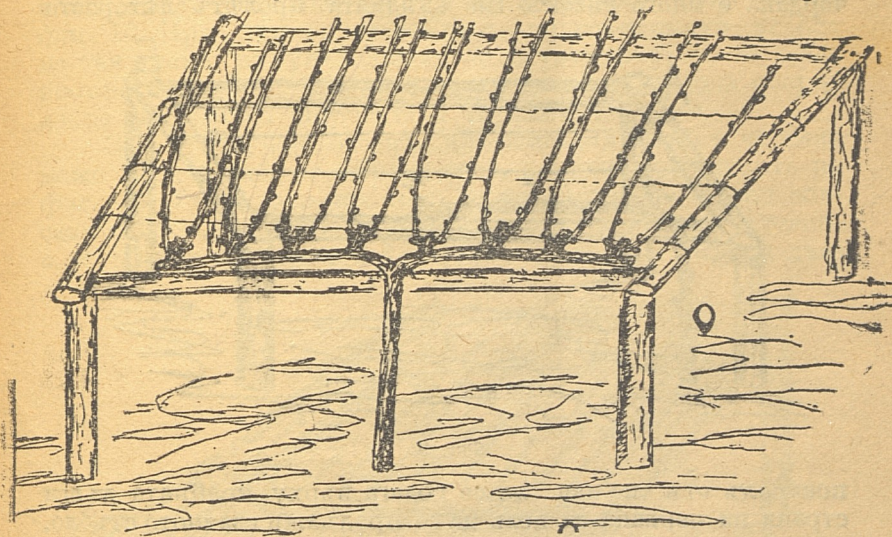
Фиг. 7.

пролѣтъ лѣтораститѣ *a* и *г* се поставятъ въ хоризонтално положение, и то така, че лѣтораста *a* да дойде по дългата страна на чердака за да образува разклонение на главното стѣбло, а лѣтораста *г* се поставя по продължение на миналогодишното главно стѣбло. Слабитѣ върхове на тия два лѣтораста се отстраняватъ. Лѣтораститѣ *б* и *в* фиг. 6 се изрѣзватъ по на 2 пжпки (прези *т*, *и*, фиг. 6). Пжпкитѣ по лѣтораститѣ *a* и *г* се разреждатъ по сжщия начинъ, както това беше при фиг. 5, като се оставятъ на разстояние 15 — 20 см. Прѣзъ лѣтото като се развиятъ оставенитѣ пжпки, хасмата ще добие видъ представенъ на фиг. 7. Лѣтораститѣ *г*, *г*₁, *д*, *д*₁ сж покарали отъ миналогодишни чепчета, които образуватъ рамена на хасмата (*т*, *и* фиг. 7). Лѣтораститѣ *a*, *б*, *в*, *е*, *ж*, *з*, и на следната пролѣтъ се режатъ по на две видими пжпки, които като се развиятъ ще добиятъ видъ на чепчета *т*, *и* фиг. 7. Ако се яви нужда отъ още продължение на рамената въ лѣво и дѣсно, постъпва се по сжщия начинъ, както и по-горе.

Щомъ като се обрязватъ чепчета по цѣлото продължение на разклоненията на главното стѣбло, по-нататѣкъ всѣка пролѣтъ при резидбата на хасмата, по-горѣстоящиятъ лѣторастъ на чепчето се отстранява до основата заедно съ една малка частъ отъ чепчето, а лѣтораста който се намира по-низко на сжщото чепче, се реже на 2 видими добре развити пжпки. Това нѣщо продължава всѣка година по сжщия начинъ. Следъ нѣколко години хасмата ще добие видъ, показанъ на фиг. 8. При формирането на тоя видъ хасма ще се държи смѣтка за силата на лѣвиятъ и дѣсниятъ клонъ на хасмата. Въ нашиятъ случай дѣсниятъ клонъ ще е съ една година по-старъ, затова него чрезъ по-къса резидба ще го задържимъ въ развитието му докато се изравни съ лѣвиятъ.

За избѣгване на това неудобство, негѣде практикуватъ следното: Главното стѣбло на тоя видъ хасма, щомъ достигне височината на чердака се изрѣзва, но така, че да завършва съ 2 добре развити пжпки, които ще се намиратъ на разстояние 5 — 10 см. една отъ друга. Всички останали по-долу пжпки се отстраняватъ. Презъ лѣтото развититѣ се два лѣтораста отъ тия пжпки се полагатъ по дългата страна на чердака — единиятъ въ лѣво, другиятъ въ дѣсно. По нататѣкъ продължението и формирането на тая хасма се извършва както и при горниятъ случай, докато се получи хасма съ видъ показанъ на фиг. 8.

Разгледанитѣ до тукъ случай се отнасятъ за формиране хасми, когато чердактѣ имъ не е по широкъ отъ 1 — 1.50 м. и произволно дългъ. Тукъ лѣтораститѣ които покарватъ всѣка пролѣтъ сж достатъчно дълги за да покриятъ чердака по цѣлата му широчина. При това, ако дължината на чердака е много голѣма, то за да се покрие

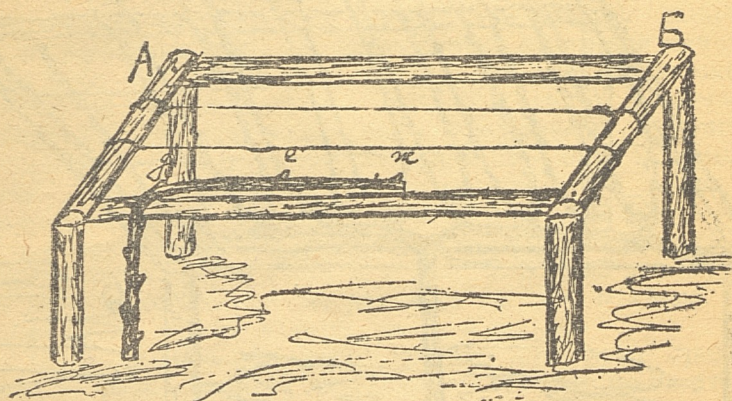
Фиг. 8.

цѣлиятъ чердакъ, засаждатъ се хасми на разстояние 5 — 6 м. една отъ друга, като всѣка отъ тѣхъ се отглежда и формира по описаниятъ по-горе начинъ до като нейниятъ клонъ достигне клонътъ на съседната хасма.

Ако, обаче, чердака е широкъ 2 — 3 и повече метра и произволно дългъ, то формиранитѣ по досегашнитѣ начини хасми не ще могатъ да покриятъ чердака по цѣлата му ширина и тогава по него ще останатъ неизползвани мѣста. Въ такъвъ случай се постъпва по следниятъ начинъ:

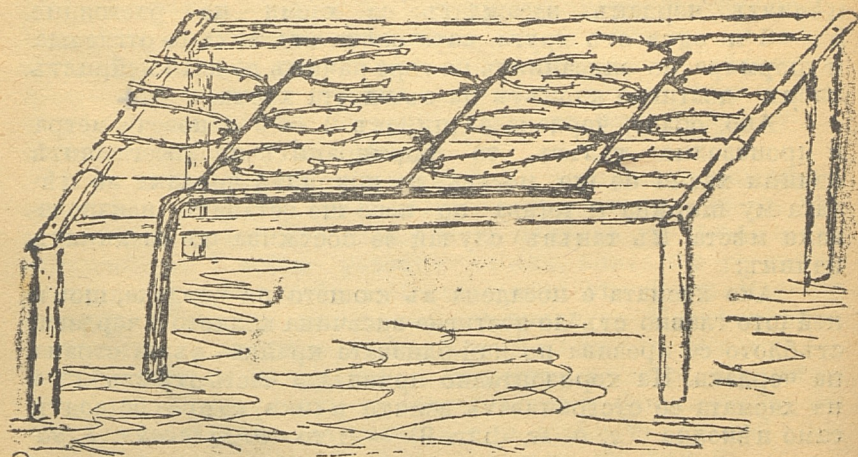
Ако хасмата е посадена въ кюшето на чердака, щомъ нейното главно стѣбло достигне височина колкото е чердака, стѣблото се превива по най-близката крайна дълга страна на чердака. На хоризонтално привитата частъ отъ стѣблото на хасмата се отстраняватъ всички пжпки, като се оставятъ само нѣколко (*д*, *е*, *ж*, фиг. 9) — и то отдалечени една

отъ друга по на 1 — 1.30 м. Всички пжпки които се намиратъ по вертикалната частъ на хасмата се напълно отстраняватъ. Пжпките *д, е, ж*, фиг. 9 се оставятъ свободно да се развиватъ до като достигнатъ крайната ширина *А Б* на чердака. Това става обикновено за 2 — 3 години, понеже чердака е много високъ. На слѣдната пролѣтъ лѣтораста

Фиг. 9.

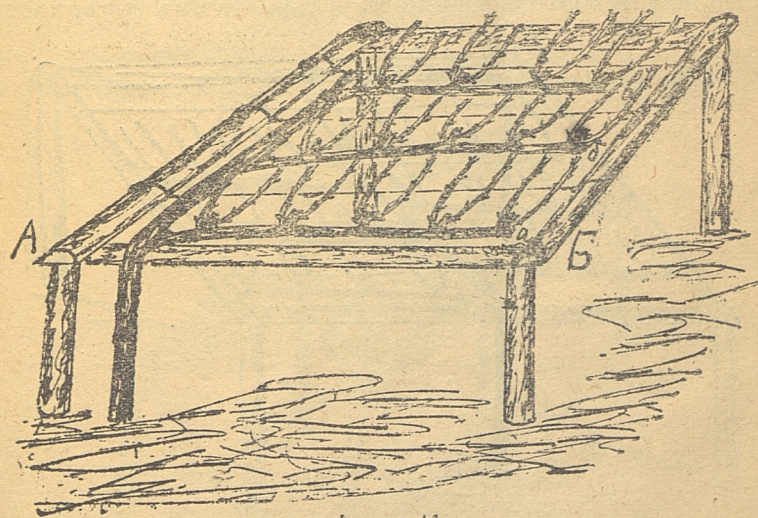
покаралъ отъ пжпка *ж*. се полага върху крайната дълга страна на чердака съ цель да се продължи главното стѣбло, като пжпките му също се прореждатъ по така, че да останатъ на разстояние 1 — 1.30 м една отъ друга. Лѣто-

Фиг. 10.

раститѣ покарали отъ пжпка *д, е*, фиг. 9 се запазватъ въ сжщото положение, като пжпките имъ се прореждатъ така, че да останатъ на разстояние една отъ друга по на 15 — 20 см. отъ едната или отъ дветѣ имъ страни. Отъ тия пжпки по-нататѣкъ ще се образуватъ рамената на бъдещата хасма, която следъ нѣколко години ще добие видъ показанъ на фиг. 10. При нужа, главното и второстепеннитѣ стѣбла на тая хасма се удѣлжаватъ по начинъ какъвто се указва по-горе при дргитѣ видове хасми, до като хасмата покрие добре чердака на широката и на дългата страни

За тоя случай освенъ по описания начинъ чердака може да се покрие още и така, както е представенъ на фиг. 11. Тукъ формирането се извършва както при описаниятъ по-горе начинъ, само че второстепеннитѣ клонове *а, б, в*, фиг. 11 заематъ успоредно положение спрямо дъл-

Фигура 11

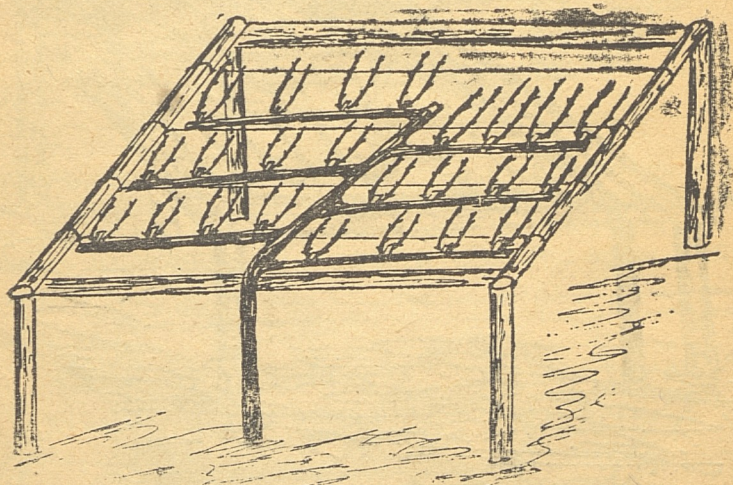
гитѣ хоризонтални подиори *А Б* фиг. 11 и сж разположени на разстояние 1 — 1.5 м. единъ отъ други. По тѣхъ сж разположени и рамената на хасмата, които може да сж сжмо отъ едната или отъ двете страни на второстепенитѣ клонове *а, б, в*,

Ако хасмата е засадена по средата на дългата страна на чердака, оформянето ѝ се извършва по следниятъ начинъ: Щомъ като главното стѣбло достигне чердака, то се

пуца по него до като достигне другата му широка страна. Ако това стъбло не е толкова дълго, продължението му става за няколко години по начинъ какъвто се описа въ разгледанитѣ по рано случаи. Отъ дветѣ страни на това главно стъбло се оставятъ второстепенни разклонения, които сж разположени едно отъ друго на разстояние 1 — 1.2 м. По тези разклонения се оставатъ отъ дветѣ или само отъ едната имъ страна рамената на разстояние 15—20 см едно отъ друго, отъ които ще изкаратъ плоднитѣ пръчки на хасмата. Продължението на второстепеннитѣ разклонения въ лѣво и дѣсно се извършва както и при разгледанитѣ до сега случаи.

Съ тая форма лесно могатъ да се покриватъ много голѣми чердаци.

Разгледанитѣ до тукъ случай се отнасятъ за формиране хасми отглеждани на чердаци, когато последнитѣ сж въ хоризонтално положение, т. е. горната имъ повърхность

Фигура 12.

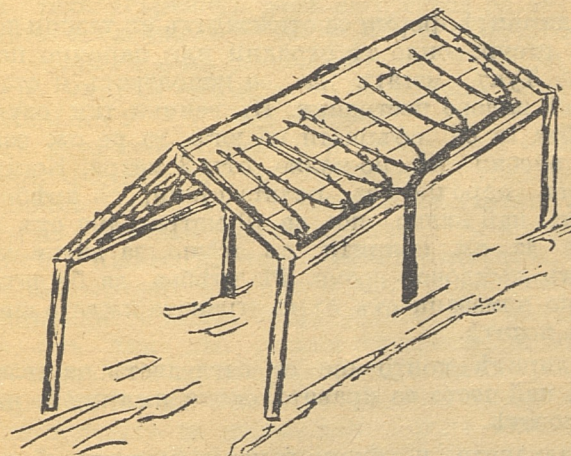
е успоредна съ повърхността на водоглавната повърхность на земята. Освенъ това положение, повърхността на чердака може да бжде и наклонена на една страна. Наклонътъ не бива да е повече отъ 45°, при това хасмата трѣбва да бжде засадена отъ къмъ низката страна на чердака. Въ такъвъ случай върховетѣ на покаралитѣ лѣтораста на

хасмата ще бждатъ разположени по най-издигнатитѣ части на хасмата.

Формитѣ и начинитѣ на образуването на хасмитѣ при наклоненитѣ чердаци е сжщо както и при разгледанитѣ до тукъ случай.

2, *Тунели*. Особено красива форма за отглеждане хасмитѣ е тунелътъ. Тая форма най-често се среща въ случаитѣ, когато ще трѣбва да се засѣне нѣкоя алея или градински пѣтъ. Особено пригодна е тая форма за използване пѣтищата и междитѣ изъ лозето.

Тунелитѣ могатъ да се разгледатъ като два наклонени единъ къмъ другъ чердаци, които се съединяватъ съ високитѣ си страни. Всѣки единъ отъ тѣзи чердаци е широкъ 1—3 м и произволно дълъгъ. Тамъ кждето двата чердака се съединяватъ помежду си образуватъ една линия, която се нарича било на чердака. Билото се продължава по цѣлата дължина на тунелътъ. Дветѣ низки страни на тунелътъ се правятъ високи 1.5 — 2.30 м; а билото — съ около 1 м. по високо отъ низкитѣ страни на тунелътъ фиг. 13.

Фигура 13.

Отъ дветѣ страни на тунелътъ се засаждатъ хасмитѣ разположени на разстояние 5-6 м една отъ друга въ редоветѣ.

Освенъ тая форма, тунелътъ може да е и съ сводообразенъ покривъ, който се прави отъ желѣзни църтове. И въ двата тия случая щомъ като главното стъбло на

хасмата достигне граничната линия между покрива на тунелът и страничната му вертикална страна, хасмата се пуца по покрива като му се дава една отъ разгледанитѣ отъ по-рано форми при чардацитѣ. Коя отъ тия форми ще се приеме, това зависи отъ самия стуганинѣ, отъ мѣстото и отъ покривната повърхностъ на тунелѣтъ.

При всички видове чердаци и тунели разгледани до тукъ, покаралитѣ лѣторастаи щомъ понарастнатъ, отъ собствената си тежестъ сами падатъ върху чердака или тунелѣтъ и съ мустачкитѣ си се залавятъ по наслованитѣ телове по покрива на чердака или тунелѣтъ. Ступанинѣтъ отъ време на време ще трѣбва да дава правилна насока на покаралитѣ лѣторастаи за да не се натрупватъ по много на едно мѣсто. Вързането имъ е почти излишно, освенъ въ рѣдки случаи.

3. Шпалири. Отглеждането на хасмитѣ въ шпалирни форми въ известни случаи може да бѣде много походно и при това самитѣ шпалири да представляватъ красива гледка за око.

Шпалирнитѣ форми се отглеждатъ на телени конструкции и по стени, било тѣ оградни или нарочно построени за целта. Тукъ могатъ да се използватъ и стениѣ на различнитѣ видове постройки. Въ всички тия случаи стениѣ трѣбва да сѣ обърнати на югъ, да не сѣ засѣчени и да сѣ високи не по-малко отъ 3 метра. Когато ще се построяватъ нарочно за целта стени, тѣ трѣбва да сѣ отдалечени най-малко по на 10 метра една отъ друга, и най-отгоре да сѣ покрити съ нѣщо, за да не се мокри гроздето въ дъждовно време. Тѣ трѣбва да бждатъ сѣщо така гладко измазани отъ къмъ страната кждето ще бждатъ поставени лозитѣ.

Шпалиритѣ които ще се отгледватъ на телени конструкции, най-често се правятъ около пжтищата въ лозето и въ двороветѣ.

Отгледването и формирането на хасмитѣ при шпалирни форми става по следниятъ начинъ: Лозитѣ се сѣдятъ въ редове по единъ отъ дветѣ страни на пътя, кждето ще се образува шпалиръ, и то на разстояние 2 — 3 метра лоза отъ лоза въ редоветѣ. Засаденитѣ за целта лози се отглеждатъ първата и втората година по описаниятъ по-рано начинъ, съ тая разлика, че на лозата втората година се оставя само единъ лѣторастъ. Тукъ не е нужно

да се отглежда много високъ лѣторастъ, тъй като разклонението на главното стѣбло нѣма да почне отъ 2 — 2.5 м., както това бѣше при хасмитѣ отглеждани на чердаци и в тунели, а ще почне отъ 30 — 50 см. надъ земята.

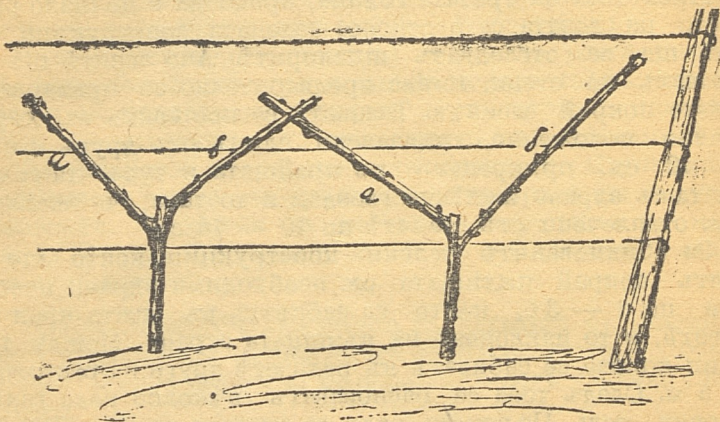
Пролѣтъта на третата година, преди да е почнало развитието на лозата се построява телената конструкция по която ще се отгледватъ шпалиритѣ. Ако лозитѣ ще се отгледватъ на стени, тогава предварително се прекарватъ теловетѣ покрай стениѣ. Теловетѣ се поставятъ въ хоризонтално положение, отдалечени единъ отъ другъ по на 30 — 40 см. прикрепени въ крайщата и тукъ — тамъ въ срѣдата съ здрави желѣзни гвоздеи и то така, че теловетѣ да сѣ отдалечени отъ стениѣ по 10 — 15 см.

За обикновенитѣ телени конструкции, които ще се строятъ покрай пжтищата сѣ необходими здрави колове дълги по 3 — 3.5, които се забиватъ въ двата края на редоветѣ, и то наклонено на външната страна. Между тия крайни колове се забиватъ въ редоветѣ други на разстояние 4 — 5 м. Следъ това се насловатъ нѣколко реда галванизирана телъ. Първиятъ редъ се поставя на 30 — 50 см. надъ земята, а следнитѣ — 30 — 40 см. единъ отъ другъ. Броя на теловетѣ е въ зависимостъ отъ броя на етажитѣ на шпалира, като се смѣта, че за всѣки етажъ отъ шпалира сѣ потребни по 2 — 3 реда телове.

Щомъ като конструкцията е вече готова, пристѣпя се къмъ самото формиране на шпалира. Отгледанитѣ лози презъ първитѣ две години, пролѣтъта на третата година се изрѣзватъ на височина на първата телъ. Съ изключение на най-горнитѣ 2 пжпки на изрѣзаниятъ лѣторастъ, които се намиратъ непосредствено подъ и надъ първиятъ редъ телъ, всички останали пжпки по лѣтораста се времахватъ. Покаралитѣ отъ тия две пжпки лѣторастаи, щомъ като се развиятъ, поставятъ се наклонено подъ ъгълъ 45° фиг. 14. Презъ пролѣтъта на следната година, лѣтораститѣ а, б фиг. 14 се полагатъ на най-долниятъ редъ телъ, като слабитѣ имъ върхове се отстраняватъ. Това отстраняване трѣбва да се извърши на такава дължина, че да не надмине съседниятъ лѣторастъ отъ сѣщиятъ телъ. Въ случай, че пжкъ двата съседни лѣторастаи при полагането имъ върху телѣта не сѣ настигнали, тогава тѣ се продължаватъ по начинъ какъвто се описа при продължаване разклоненията на стѣблото на хасмитѣ отглеждани на чердаци. Пжпкитѣ на полѣгналитѣ лѣторастаи се разредяватъ

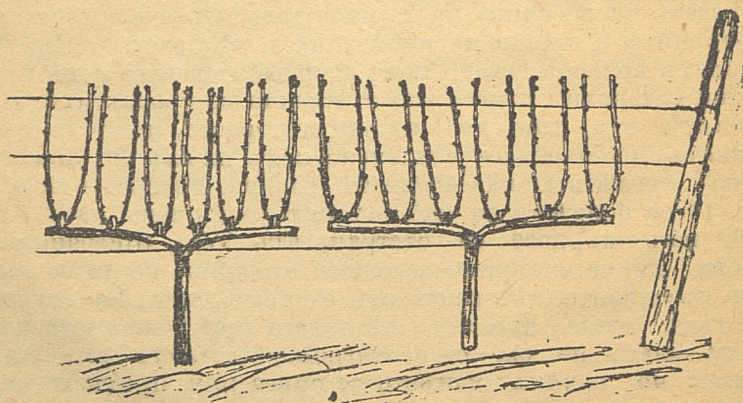
по на 15 — 20 см. една от друга, но така, че всички пжпки които се намират по долната повърхност на положените лѣтораста се отстраняватъ.

Следъ като останените пжпки се развиятъ, шпалира ще добие видъ показанъ на фиг. 15. На слѣдната година

Фигура 14.

всѣки лѣторастъ се реже на две видими пжпки, и така по тоя начинъ се образува чепче. Това чепче ще бжде рамо на хасмата. Всѣко рамо на слѣдната година ще има по две плодни прѣчки. По-нататкъ резидбата на образуваниятъ шпалиръ ще става така, че по-лошиятъ отъ двата

Фигура 15

лѣтораста на всѣко рамо, се отстранява до основата, а другиятъ лѣторастъ на сжщото рамо се реже на две видими пжпки.

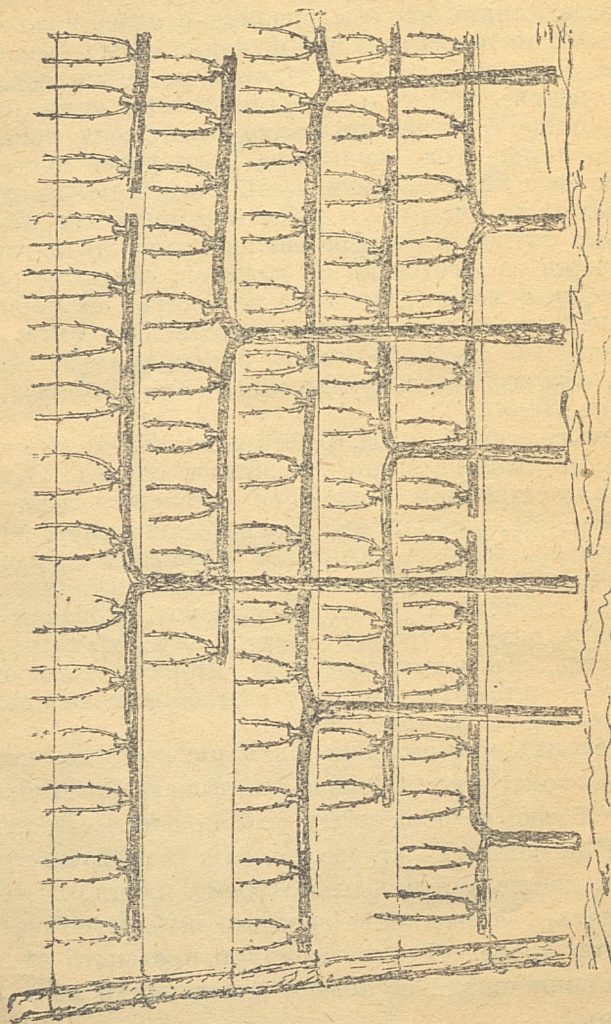
Разгледаниятъ по-горе шпалиръ е едноетаженъ. Главното стѣбло на всѣка лоза има по единъ етажъ разклонения. Ако на сжщиятъ този шпалиръ на всѣка негова лоза пуснемъ втори, трети и пр. разклонения, както при хасмата на фиг. 12, тогава ще имаме двуетаженъ, триетаженъ и пр. шпалири. Тоя начинъ за образуване многоетажни шпалири не е за препоръчане защото естественъ стремежъ на соковете въ лозата е да се изкачватъ все по-нагоре. Въ такъвъ случай най-добре биха се развили по-горе стоящите етажи за смѣтка на по-долните, които ще останатъ много слаби, а може даже и да исъхнатъ. Въ чердачните форми на хасмата това не става, защото прегъвката която е извършена на главното стѣбло, преди да се пусне то по чердака, има особено значение при разпредѣление соковете по цѣлата хасма.

За да се избегне това, формирането на многоетажните шпалири се извършва по следниятъ начинъ: Въ опредѣлените за шпалири редове се засаждатъ лози по на 60 см. до 1 м., разстояние. Колкото шпалира ще е съ повече редове, толкова лозите се засаждатъ по-гъсто. Отглеждането имъ става по сжщия начинъ както при фиг. 15. Като отъ първата лоза ще се образува първиятъ етажъ, отъ втората лоза — третия етажъ, отъ третата лоза — петия етажъ, отъ четвъртата лоза — втория етажъ, отъ петата лоза — четвъртия етажъ и т. н. Шпалирътъ ще добие видъ представенъ въ фиг. 16.

Описаните многоетажни шпалири, които се отгледватъ на телена конструкция около пжтищата представляватъ това неудобство, че образуватъ голѣми плоскости, които сж изложени на силните вѣтрове затова тѣхните конструкции не могатъ да изтрайватъ дълго време, и трѣбва често да се поправятъ. Освенъ това гроздето имъ не успѣва да дозрѣва много добре. По тия причини правенето на повече отъ двуетажни шпали на телени конструкции не е препоръчително.

За да се избѣгнатъ всички тия недостатѣци на многоетажните шпалири, отглеждането имъ трѣбва да стане покрай стени като по отношение на стенигъ се спазятъ

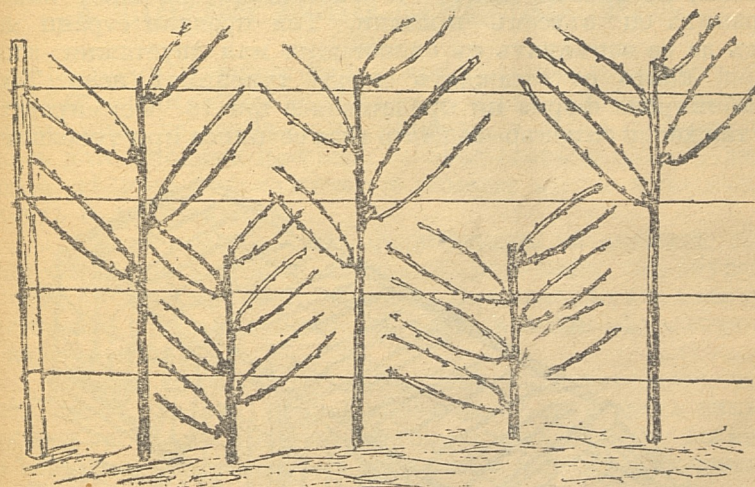
известни условия споменати на стр. 26 Тукъ етажитѣ могатъ да бждатъ и повече отъ два; това зависи отъ височината на стениитѣ.

Фигура 16.

Отглеждането лози въ шпалирна форма край стени е много разпространено въ село Томри край Парижъ (Франция), кждето цели пространства съ десетки декари сж за-

ети отъ нарочно построени за целта стени по които се отглежда най-много сортътъ Шасла доре. Понеже гроздето тукъ е отдалечено отъ влажната земя, то се запазва съвършено добре отъ разнитѣ плесени. При това, узрѣването му е пълно, тъй като то се намира близо до стена и използва много добре слънчевитѣ лъчи. Презъ лѣтото ступанитѣ полагатъ специални грижи за гроздетѣ, като отъ време на време отстраняватъ дребнитѣ и болни върна. По такъв начинъ отгледани, гроздетѣ се съхраняватъ много добре до м. мартъ и априлъ въ прѣсно състояние. Шпалиритѣ

Фигура 17.

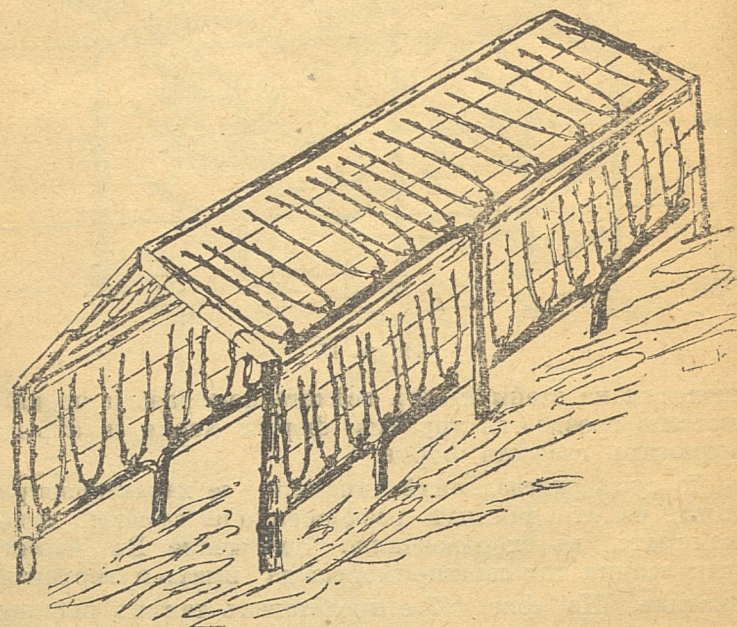
отгледани на стени даватъ всѣкога по-здро и по-добро-качествено грозде отъ другитѣ форми хасми и отъ лози при низката главеста форма.

До тукъ разгледанитѣ шпалери се характеризиратъ по това, че страничнитѣ разклонения на главното стѣбло се намиратъ въ хоризонтално положение. Въ известни случаи всички тия шпалиримогатъ да иматъ и вертикално положение. На фиг. 17 е представенъ такъв шпалиръ, който сжщѣ може да бжде многоетаженъ. Формирането му става много по-лесно. Рамената на всѣка лоза тукъ сж отдалечени по 60 — 80 см. едно отъ друго. Покаралитѣ лѣто-расти отъ тѣхъ се привързватъ въ теловетѣ въ наведено

положение. Разстоянието от една лоза до друга въ редоветъ е 50 — 70 см. Тоя шпалиръ може да се отгледва както на телена конструкция, така и покрай стени.

Тоя видъ шпалери иматъ този недостатъкъ, че често пжти рамената които се намиратъ по-високо се развиватъ за смѣтка на по-долустоящитъ на сжщата лоза, поради което последнитъ следъ време засъхватъ и шпалирътъ оголява.

4. *Тунели комбинирани съ шпалери.* Образуванитъ тунели, по начини които се разгледаха по-рано, иматъ странитъ си съвсемъ празни. Тия празни страни могатъ да се запълнятъ съ едноетажни или двуетажни шпалери, които се засаждатъ между тунелнитъ лози. Така комбинирана форма ни представлява фи 18. Формирането на тия хасми се извършва както това се описа при тунелнитъ

Фигура 18.

и шпалирни форми. Въ тоя случай лозитъ се засаждатъ отъ дветъ страни на тунелътъ на разстояние 2—3 м. една отъ друга, като лозитъ презъ една се формиратъ въ шпалирна

форма, а останалитъ служатъ да покриятъ тунелътъ отъ горе.

Тая форма на хасмитъ е много красива и при това мѣстото се използва най-добре. Заслужава широко разпространение у насъ. Цѣлата конструкция трѣбва да бжде много здрава и по възможностъ построена отъ желѣзо, понеже тукъ тя има да държи сравнително голѣми и тежки лозови стѣбла и то повече на брой.

8. Отглеждане хасмитъ последующитъ години.

Веднажъ правилно формиран хасмитъ, предстоятъ по-късно известни грижи по тѣхъ за да оправдаятъ надеждитъ, които имъ се възлагатъ. Макаръ и добре формиран, помъ като хасмитъ по-късно се изоставятъ и не се гледатъ добре, тѣхната родovitостъ ще намалее много, а по късно могатъ и да изсъхнатъ.

Първитъ години следъ формирането на хасмитъ, почвата около тѣхъ трѣбва да се поддържа чиста отъ бурени и всѣкога да е добре обработена. По-късно, когато хасмитъ застарѣятъ, сработването на почвата около тѣхъ вече не е наложителна.

Всички сухи части по хасмитъ, като лѣтораста, чепчета, цели клонове и пр. трѣбва да се изчистватъ внимателно и на време. Изрѣзването на сухитъ части по хасмата се извършва пролѣтъ рано преди да е почнало соководиженето.

Изрѣзването се извършва съ трионче, като раната се изглажда съ остро ножче и следъ това се измазва съ овощарски мехлемъ или съ катранъ.

Формирането на различнитъ видове хасми по кой да е начинъ, трѣбва всѣкога да става последователно всѣка година по малко. Винаги трѣбва да се държи смѣтка за силата на хасмата и съобразно това да ѝ се пущатъ повече или по малко разклонения. Ако формирането на хасмата стане така, че отведнажъ ѝ се оставятъ много клонови рамена, броя на които не съответствува на силата ѝ, то цѣлата хасма ще остане слаба въ развитието си, и не следъ много време може да исъхне. При прочистването на клонитъ по хасмата, сжщо така трѣбва да се държи смѣтка за нейната сила. Помъ като хасмата може да изхранва повече плодъ, изрѣзанитъ клонови

могатъ последователно за нѣколко години да се възобновятъ.

Дебелиятъ стѣбла на хасмитѣ постоянно се изчистватъ отъ сухата имъ кора която понѣкога отъ влагата сама се лющи и опадва. Ако хасмата почне да запада, необходимо е да се натори. Това става най-добре съ оборски торъ, като мѣстото около нея се разкопае, и торътъ се зарине 20 — 30 см. дълбоко.

Презъ вегетационниятъ периодъ листата и гроздето на хасмата се рѣсятъ редовно 3 — 5 пжти презъ лѣтото съ 1.5 — 2% бордолезовъ разтворъ противъ маната. Рѣсенето да се извършва отъ всичкитѣ страни на хасмата. Ако се появи болестта Оидиумъ (пепелянка), хасмитѣ трѣбва да се рѣсятъ съ много ситенъ прахъ отъ сѣра (кюкюртъ), и то сутринъ следъ като се вдигне росата.

Гнилитѣ гроздове, или отдѣлно повреденитѣ върна да се почистватъ навреме. Есен та щомъ зрѣлостта на гроздето настѣпи, то се напада много често отъ птици. За предпазването му отъ тѣхъ, а сжщо така и отъ измокряне когато валиятъ дъждове, гроздетѣ се закриватъ добре съ пергаментова хартия направена въ видъ на дълги пликове. Така закритото грозде може да се запази чакъ до кѣсна есенъ до настѣпването на голѣмитѣ студове и снѣгове.

При нужда, буйно-растящитѣ лѣторасты се слабо покършватъ и то 7 — 8 дни преди цвѣтението на лозата.

Хасмитѣ отглеждани при нашитѣ условия въ повечето случаи устояватъ добре на зимнитѣ студове, но има години когато зимнитѣ студове биватъ голѣми и цели хасми могатъ да измръзнатъ. Ето защо, всѣка година следъ като падне първата слана, хасмитѣ трѣбва грижливо да се закриватъ. По-младитѣ хасми и тамъ където случаятъ позволява, тѣ се превиватъ внимателно до земята и тамъ се закриватъ съ прѣстъ. Застарелитѣ хасми и тия, които не могатъ да се свалятъ до земята, се закриватъ съ различни материали върху самитѣ подпори. Това става като старателно се обвиятъ всичкитѣ части на хасмата отъ всѣкъде съ слама, и после се огънатъ съ забло, парнали или само съ рафия, или тънка телъ. Особено внимание при обвиването трѣбва да се обърне на рамената и прѣчкитѣ по тѣхъ, които на следната пролѣтъ ще се режатъ на плодъ. Тѣ трѣбва да сж предметъ на най-голѣмо внимание. Въ тоя случай достатъчно е да се запазятъ само най-долнитѣ 5—6 пжтки отъ всѣки плодоносенъ лѣторастъ за да се запази и родовитостта на цѣлата хасма за следната година. Тия

лѣторасты сж особено чувствителни на голѣмитѣ зимни студове. Старитѣ стѣбла и клонове сж сравнително по издържливи на студътъ, но ако има възможность, добре би било и тѣ да се закриватъ за презъ зимата.

Ако по една или друга причина се случи нѣкоя хасма да измръзне тогава се предприема преоблагородяването ѝ.

9. Преоблагородяване на хасмитѣ.

Когато се случи нѣкоя хасма да измръзне, но коренитѣ ѝ да сж запазени, вмѣсто да се засажда нова лоза, която за да достигне пълното си развитие минаватъ доста много години, то въ такъвъ случай се използватъ силнитѣ и добре развити корени на старата хасма, като тя се преоблагороди наново съ нѣкои сортове, каквито ступанинѣтъ пожелае. Освенъ това, ако нѣкоя хасма е съ много лошо грозде, или пъкъ гроздето ѝ и да е хубаво въпреки всичко, не ражда изобилно, то такава хасма сжщо се преоблагородява.

Преоблагородяването на хасмитѣ става по следниятъ начинъ: Пролѣтъта преди или следъ плакането на лозитѣ, стѣблото на хасмата се изрѣзва съ трионче наравно до земята. Раната се изглажда съ остро ножче, и следъ това се извършва самото облагородяване (присаждане) на разцепъ, като се слагатъ 1 до 4 калема, споредъ дебелината на стѣблото. Облагородената частъ се покрива съ прѣстъ 20—30 см. въ видъ на купчина, и най-отгоре се закрива съ нѣкоя тенекия или съ нѣщо друго, за да не се налива раната съ вода, когато валиятъ дъждове. Презъ лѣтото лозата отъ време на време се преглежда за росни корени, издѣнки или нѣкои червеичета, които могатъ да прелятъ покаралитѣ лѣторасчета. Щомъ като ластарчето се покаже надъ земята, тенекията съ която е покрита купчината, се отстранява. Следъ като покаратъ и поизрастнатъ прихванатитѣ лѣторасты, излишнитѣ отъ тѣхъ се прореждатъ така, че да остане само единъ, който е най-добре развитъ а останалитѣ се отстраняватъ. Оставениятъ лѣторастъ се отглежда както новопосаденитѣ хасми. Понеже той се храни съ силно-развити корени, затова още сжщото лѣто израства много и достига на дължина до 3 — 5 м. Оформянето и отгледването на новата хасма по-късно се извършва по единъ отъ разгледанитѣ по-рано начини.

Освенъ по описаниятъ начинъ, особено когато има да се преоблагородява здрава хасма, която ражда лошо или недостатъчно грозде, преоблагородяването може да стане на горния край на главното стъбло отъ където е почнало да се разклонява. Въ тоя случай се използва дължината на главното стъбло на старата хасма. Отъ облагородениятъ лѣторастъ се образуватъ направо клонитѣ и рамената на хасмата и то въ сравнително кратко време. При тоя случай на облагородяване, необходимо е пререзаното до разклонението главно стъбло да се приведе до земята, като най-на края се зарини въ земята на дълбочина 30 — 40 см., но така че прерѣзаната частъ да дойде наравно съ повърхността на почвата. Всички останали работи тукъ сж както и при първиятъ случай. Щомъ като преоблагороденото мѣсто се прихване и раната заздравее, което нѣщо става обикновено за 2 — 3 месеца, тогава стъблото се изправя и му се дава първоначалното положение.

Преоблагородяването може да се извърши както на нашенски, така и на американски хасми. Така сж преоблагородени нѣколко американски и нашенски хасми въ Плевенското Сръдно Лозарско Училище още преди 3 — 4 години и сега се развиватъ много добре и даватъ изобилно грозде.

10. Хасми по балканскитѣ и високитѣ мѣста.

Лозата е растение, което за своето успѣшно развитие изисква по топли мѣста, където годишната температура е такава, че лозитѣ и гроздето могатъ добре да узрѣватъ. У насъ лозата вирее почти на всѣкъде съ изключение на балканскитѣ мѣста и високитѣ полета, като Софийско, Самоковско и пр. Климата тамъ е сравнително по студенъ по която причина посадениятъ тамъ лози не виреятъ съ успѣхъ. Сжщото нѣщо е и съ хасмитѣ. Лозитѣ и хасмитѣ отгледвани по тия мѣста при обикновени условия, презъ зимата много лесно измръзватъ понеже прѣчкитѣ имъ презъ лѣтото не успѣватъ да дозрѣватъ. Сжщото е и съ гроздето. Всѣкога то ще е дребно, недозрѣло и безвкусно. Ето защо, за да се отгледатъ хасми по тия мѣста, гдѣто сръдната годишна температура все още не е толкова ниска, трѣбва да се спазятъ извѣстни условия, а именно:

1) Лозитѣ, които ще се отгледватъ на хасмовидна форма по такива мѣста, трѣбва да бжлатъ непременно облагородени и то

върху подложкитѣ Шасла×берландиери 41 Б за бѣдни, варовити и збити почви, и Рипария—за свежи и рохки почви. За хасми по високитѣ мѣста никога да не се употребява сорта Монтикола за подложка.

2) За калеми, при облагородяването да се избиратъ такива сортове, гроздето на които и при обикновени условия зрее по-рано. Такива сортове сж шасла доре, портогизеръ, бѣлъ мискетъ, чаушъ и др. Доста подходящъ за случая е и сортътъ миродия (перзиль) листата на които сж нарѣзани много дълбоко и често и отъ далече много приличатъ на листата на миродия (магданосъ). Зърната на посоченитѣ сортове грозда сж отъ обикновена (сръдна) едрина съ изключителни на чауша, който има много едри зърна. При това сортоветѣ бѣлъ мискетъ и чаушъ сж съ женски цвѣтове, затова тѣ всѣкога трѣбва да се засаждатъ въ голѣма близостъ съ останалитѣ сортове, защото при самостоятелно засаждане тѣ никога нѣма да даватъ грозде.

3) За да се даде възможностъ на гроздето и лозитѣ да узрѣватъ достатъчно добре, хасмитѣ не трѣбва никога да се засаждатъ въ много силни почви.

4) Мѣстото опредѣлено за хасми да е само съ южно изложение, и да се огрѣва презъ целиятъ день отъ слънцето.

5) Хасмитѣ да се отглеждатъ на хоризонтални шпалери и то пуснати на стени, било покрай огради, постройки, камени зидове и пр. и никога не на чердаци. Лозитѣ и гроздето щомъ се намиратъ близо до стѣнитѣ сж изложени на по-голѣма топлина и узрѣватъ по-лесно. Освенъ това, тамъ листата и лѣтораститѣ сж запазени отъ къснитѣ пролѣтни и раннитѣ есенни слани следствие на което тѣ по-лесно узрѣватъ и се запазватъ.

6) Презъ зимата хасмитѣ да се закриватъ много добръ и то всѣка година.

7) Хасмитѣ да се режатъ пролѣтъ по-рано.

8) Да се ръсятъ 6 — 7 пжти презъ лѣтото съ разтворъ отъ синъ камѣкъ.

Посоченитѣ по-горе условия трѣбва да се спазватъ точно, защото не е само гроздето, което трѣбва да узрѣва, но и прѣчкитѣ на лозата трѣбва до есента да узрѣятъ достатъчно добре за да изтраятъ на зимнитѣ студове и да дадатъ изобилно грозде на следната година.

11. Поправяне на лошо оформени хасми.

Въ последно време у насъ лозарството взема широки размѣри, и много отъ лозаритѣ вече добиха добра практическа по отглеждането на лозата. Но за отбелѣзване

е, че много голѣма частъ отъ тѣхъ не познаватъ добритѣ начини за отглеждане и формиране на хасмитѣ. По тая причина почти на всѣкъде у насъ хасмитѣ сж зле оформени, а това има своето влияние върху плодовитостта и дълготрайността имъ. Така напиримѣръ хасмитѣ изъ двороветѣ въ гр Русе почти навсѣкъде сж много лошо оформени, въпреки много красивитѣ имъ и солидни подпори.

Повечето отъ хасмитѣ у насъ представляватъ отъ себе си свободно растящи полу-дървовидни лози, оформенето на които е извършено съвсемъ случайно безъ да се е държало смѣтка за доброто използване на мѣстото, изобилното плодородие и пр. По тая причина често пжти се наблюдаватъ хасми, които при разпредѣлението си по чердака сж тѣй нагласени, че на мѣста лѣтораститѣ имъ се кръстосватъ и натрупватъ по много на едно мѣсто, а друге — оставатъ правдни неизползвани крайща по чердацитѣ и конструкциитѣ на хасмитѣ. При поправяне на лошо оформенитѣ хасми трѣва да се спазва следното:

1) Съобразно посоченитѣ по-рано форми въ които се отглеждатъ хасмитѣ, се избира тая къмъ която най-лесно може да се приведе хасмата, която ще поправяме.

2) По огледъ на избраната форма, хасмата се изрѣзва и то така, че всички нейни излишни клонови и рамена да се отстранятъ най-внимателно.

3) Кога ще се изрѣзватъ много клонови и рамена на нѣкоя хасма, това да се извърши последователно за 2, 3 или 4 години.

4) Изрѣзването на цели клонови и рамена да се извършва рано пролѣтъта, преди да е почнало сокодвиженето.

5) Ранитѣ да се изглаждатъ съ остро ножче, следъ което да се замазватъ съ овощарски мехлемъ или катранъ.

6) Рамената (чепчетата) да се разпредѣлятъ едно отъ друго по на 15 — 20 см.

7) Ако на една хасма ще трѣва да се оставятъ нови рамена, плодни прѣчки и клонове, а въ сжщото време да се отстранятъ други такива, т. е. ако отъ стжблата на хасмата се вземе толкова, приблизително колкото трѣва да ѝ се даде, тогава това може да стане и за една или две години, ако случаятъ позволява това.

12. Резидба на хасмитѣ.

Една отъ много важнитѣ работи въ лозарството е резидбата. Лозата е такова растение, което за своето успешно развитие и постоянно и качествено плодоловане се нуждае редовно всѣка година отъ резидба. Сжщото нѣщо е и за лози, които се отглеждатъ въ хасмовидна форма.

Съ резидбата на хасмитѣ се преследва следното:

1) Да се даде възможностъ на хасмата да развие надземнитѣ си части съобразно нейната сила.

2) Качеството на гроздето да бѣе добро. Нерѣзана хасма ще даде много гроз е, но то ще остане много дребно, незрѣло и много кисело.

3) Хасмата да ражда всѣка година. Нерѣзаната хасма ще даде много грозде (но лошокачествено). При това изобилието на гроздето нѣма да бѣе всѣка година. Ще има години когато хасмата нѣма да даде никакво грозде.

4) Съ резидбата се получава по добра форма на хасмата, която форма позволява правилното оплождане, прѣцвѣтяване цвѣтоветѣ на хасмата, както и по доброто провѣтриване и освѣтляване на последната.

Както при лози отглеждани на обикновена чепова чашовидна форма, така и при хасмитѣ ступанинѣтъ трѣва да познава плоднитѣ лѣтораститѣ, които ще дадатъ грозде следущата година. Плодни лѣтораститѣ сж всички ония, които сж покарани отъ чепче, образувано отъ миналогодишна плодна прѣчка, т. е. плоденъ лѣторастъ е този, който е покаралъ отъ двегодишна прѣчка. Лѣторастѣтъ който ще се реже на плодъ, трѣва да не е съвсемъ слабъ нито прекалено много силенъ, защото, въпреки че е отъ миналогодишно чепче, той пакъ нѣма да даде грозде, или и да даде, то ще е съвсемъ недостатъчно. При това нѣкои сортове лози за да даватъ редовно и достатъчно грозде, трѣва а се режатъ високо, т. е. по на 4 — 6 пжпки. По нататъкъ при описание на сортоветѣ е казано всѣки сортъ на колко пжпки трѣва да се реже.

Всѣка хасма може да се разгледа като дървенисто растение съ малко или голѣмо стѣбло съ разклоненията му. На това разклонено стѣбло отъ известна височина, надъ земята, съобразно формата на хасмата, по разклоненията му се оставятъ чепчета, които сж на разстояние 15 — 20 см. едно отъ друго.

Всѣко такова чепче се казва рамо. Рамената се образуватъ по следниятъ начинъ: Отъ оставенитѣ пжпки г, д, е (фиг. 1) по хасмата се развиватъ лѣтораста г, д, е (фиг. 2). Следната пролѣтъ тия лѣтораста се ражатъ по на 2 или три пжпки. Така изрѣзанитѣ лѣтораста образуватъ първоначалнитѣ рамена на хасмата. Въ тоя случай всѣко рамо ще разполага съ по 2 или 3 пжпки, които следъ като се развиятъ, презъ лѣтото ще иматъ грозде. Покаралитѣ лѣтораста а, а₁, б, б₁, в, в₁, (фиг. 3) сж плодни понеже произлизатъ отъ миналогодишнѣ лѣторастъ. Тукъ всѣко рамо е съ по 2 или 3 лѣтораста.

На следната пролѣтъ отъ двете или трите прѣчки на всѣко рамо се оставя само една, която е най-близко до стѣблото или клона, и тя се изрѣзва на 2 или 3 пжпки, а другитѣ прѣчки отъ рамото се премахватъ. Оставенитѣ пжпки презъ лѣтото се развиватъ и даватъ грозде, понеже произлизатъ отъ миналогодишна прѣчка.

На следната пролѣтъ резидбата се извършва по сжщия начинъ както и по първата год. и това продължава така всѣка година. Ако презъ това време стѣблото на нѣкое рамо покаратъ безплодни лѣтораста, тѣ още пролѣтъта се отстраняватъ щомъ достигнатъ 10 — 15 см. дължина. Сжщо така се отстраняватъ и тия лѣтораста, които сж покарали отъ стѣблото или клоновете на хасмата и се намиратъ между две добре поставени рамена. Ако се яви нужда отъ продължение на нѣкои клонъ отъ хасмата в (фиг. 2), това става по начинъ какъвто се описа въ отдѣла за формиране на хасмитѣ.

При резидбата на хасмата, се случва, че подиръ известно време нѣкое отъ рамената да се е одѣжило твърде много което не е желателно. Скѣсяването на така одѣжитѣ рамена се извършва по следниятъ начинъ: Лѣтораститѣ които се намиратъ по рамото което ще скѣсяваме, се режатъ пролѣтъта по ниско. При резидбата, съ ножицитѣ се слабо наранява основата на рамото което ще скѣсяваме, съ цѣлъ да стане едно прииждане на сокове, отъ което, ако тамъ се намиратъ спящи пжпки, тѣ ще се развиятъ. Така развитиятъ лѣторастъ ще е безплоденъ, понеже е покаралъ отъ стара дървесина (по-стара отъ две години). Въ тоя случай отъ покаралитѣ безплодни лѣтораста се запазва най-добриятъ който ще ни послужи следната година за образуване ново рамо, което се извършва по начинъ, какъвто се описа по-горе. Щомъ като новообразуваното раме

се оформи и лѣтораститѣ му почнатъ да даватъ грозде тогава рано пролѣтъта старото удѣлжено рамо се отрѣзва внимателно до основата. По сжщиятъ начинъ се образуватъ рамена когато по стѣблото или клонитѣ на хасмата се намиратъ оголени мѣста, следствие исѣхване на нѣкои рамена.

Разгледанитѣ случай се отнасятъ за сортове, които изискватъ ниска резидба на 1, 2 или най-много на три пжпки. Но понѣкога хасмитѣ могатъ да сж отъ такива сортове лози, които изискватъ по-висока резидба (4, 5 или 6 пжпки) каквито сж червенъ тилки куйру, чаушъ, риби мѣхуръ, фурма, фоча, бѣлъ мискетъ и пр. Въ тоя случай резидбата се извършва така: Всѣко новообразувано рамо на хасмата щомъ разполага съ по два лѣтораста, по-низкостоящиятъ лѣторастъ презъ пролѣтъта се реже на две пжпки, а другиятъ се реже на 4 — 6 пжпки. Презъ лѣтото по-низкопорѣзаниятъ лѣторастъ ще даде 2 ластари, които най-често не носятъ плодъ по себе си. Лѣтораститѣ, които сж покарали отъ по-дългопорѣзаната прѣчка (на 4 — 6 пжпки) на рамото, ще дадатъ грозде. Въ тоя случай най-долнитѣ 2 пжпки на тази прѣчка още при резидбата може да се отстранятъ (да се премахнатъ), понеже и да се оставятъ, тѣ нѣма да дадатъ грозде.

На следната година това чепче отъ рамото, което е съ 4 — 6 лѣтораста, които прѣзъ лѣтото сж дали грозде, се премахва до основата си, а чепчето, което бѣше рѣзано пролѣтъта на двѣ пжпки и което разполага съ два развити лѣтораста, презъ пролѣтъта по низкостоящиятъ лѣторастъ се реже на две пжпки, а по високостоящиятъ — на 4 — 6 пжпки, както и предната година. Това продължава всѣка пролѣтъ по сжщиятъ начинъ.

Този начинъ резидба на сортове, които се нуждаятъ отъ висока подрѣзка е за предпочитане, понеже, рамото тукъ си остава всѣкога късо, което е отъ съществено значение за хасмата.

Освенъ по описаниятъ начинъ, резидбата на хасмитѣ въ горниятъ случай се извършва така, че плодната прѣчка, на рамото се реже на 4 — 6 пжпки, безъ да се отстраняватъ най-долнитѣ 1 — 2 пжпки, както това бѣше въ горниятъ случай. На следната пролѣтъ покаралитѣ лѣтораста се отстраняватъ заедно съ чепчето, като се оставя само най-низкопоставениятъ лѣторастъ, който сжщо се реже на 4 — 6 пжпки. Това продължава по сжщиятъ начинъ всѣка

година. Недостатъкът на тоя видъ резидба се състои въ това, че благодарение високата подръзка, често пжти се развиват само най-крайнитъ пжпки (петата и шестата) и следната година рамото веднага се удължава твърде много, защото низкостоящитъ пжпки не сж се развили и следователно тѣ не могат да служат за снишаване на рамото.

Тукъ за снишаване на рамото трѣбва да се чака много време до като покара нѣкои безплоденъ лѣторастъ отъ основата на рамото, а после и до като се мине време за да стане той плоденъ.

Хасми, които сж съ ненормални (женски) цвѣтове, освенъ дѣто ще трѣбва да се засаждатъ размѣсено между сортове съ нормални (хормафродитни) цвѣтове, но и резидбата имъ трѣбва да е висока. Въ противенъ случай отглежданитъ хасми ще даватъ само листа и прѣчки, и никога — грозде.

13. Описание на десертнитъ сортове лози, подходящи за хасми.

До скоро у насъ не се обръщаше почти никакво внимание на сортоветъ лози при засаждането на лозя и хасми. По тая причина често пжти лозаря попадеше на сортове, които при дадени условия не виреятъ, или пъкъ и да виреятъ не даватъ достатъчно и доброкачествено грозде. Въ такъвъ случай отглеждането на лозето ще бжде много неизгодно.

Тая грешка още по добре изпъква всекидневно предъ очитъ на ступанина, когато той постоянно гледа посаденитъ си въ двора хасми, които много често сж отъ съвсемъ нежелателни и съ недобри качества сортове грозда. Ето защо, всекога при засаждане на хасми, ступанинтъ трѣбва да обръща особено внимание на сортътъ отъ които сж лозитѣ, които ще употреби за хасми, като предварително той трѣбва отчасти да познава качествата на гроздето което ще даватъ бжлащитъ му хасми.

По-долу сж описани на кратко най-важнитъ признаци и качества на лозитѣ, които сж подходящи за засаждане на хасми.

Сортове съ бѣли грозда.

Афузъ Али. Тоя сортъ грозде е разпространенъ изъ цѣла България, а така сжщо и въ Франция, гдето е известенъ подъ името Dattier de Beugouth. Нѣкъде у насъ подъ това последно име разбиратъ отдѣленъ сортъ грозде, когато въ сжщность той е единъ сортъ на Афузъ Али. Минава като български сортъ, но изглежда, че е пренесенъ много отдавна отъ Мала Азия.

Главина сръдно силна, прѣчки прави съ обикновени междувѣзлия по цвѣтъ ясно кестеняви. Листа малки, обща форма кръгла, тридѣлни съ тънка петура. Тоя сортъ е съ нормални цвѣтове и може да се засажда самостоятелно. Реже се на 2 — 3 пжпки. Гроздове много голѣми, пирамидални. Зърната по форма сж много едри, продълговати твърди, красиви, бѣли, а отъ къмъ страната кждето сж огръвани отъ слънцето — кехлибарено желти. Зрѣе къмъ сръдата и края на м. Септември.

Има добра афиния съ Монтикола, Мурведръ × рюпестрисъ 1202 и др.

Афузъ Али плоди изобилно и много редовно. Гроздето му изтрайва на дълго време съхранение и дълъгъ транспортъ. То е вкусно и съ много приятна външность. На пазаря се цени всекога по-скъпо.

Александрийски мискетъ. Тоя сортъ въ последно време се много търси у насъ. Не е много разпространенъ. Намира се въ Русенско, Ломско, Варненско и др. Лоза съ сръдна сила, прѣчки праворастящи, кестеняво червени, съ кѣси междувѣзлия. Листа сръдно голѣми, ясно зелени, немного вѣзани, долната имъ повърхность покрита съ кѣси косъмца. Цвѣтове нормални (хормафродитни). Реже се на 3 пжпки. Дава грозде много редовно и изобилно. Гроздове голѣми, пирамидални съ бѣли, кръгли, много едри и корави зърна съ силна и много приятна арома. Много приятно грозде, което се запазва отлично, търпи транспортъ и скъпо се цени на пазаря. Зрее къмъ края на м. Септември и началото на Октомври. Лозаря Д. Миховъ отъ Червена вода, Русенско притежава лозе отъ 2 декара посадено съ александрийски мискетъ, което всека година дава изобиленъ плодъ, и зрее сравнително по-късно.

Има добра афиния съ монтиколата, рипария × бер-

ландери 420 А, мурведръхрюпестрисъ 1202 и др. Заслужава широко разпространение.

Рибн мехуръ (Гурсж балъкъ). Мъстенъ сортъ, които не е много разпространенъ у насъ. Среца се изъ Русенско и Ломско. Лоза съ срѣдна сила. Пръчки орѣхово-кестеняви. Листата голѣми, петодѣлни дълбоко врѣзани блѣдозелени. Реже се на 3 — 4 пжпки и дава много голѣми и разклонени гроздове. Зърна голѣми до 5 см. (най-едрото грозде) продълговати, бистри, по форма и външностъ приличатъ на голѣмъ мѣхуръ отъ риба. Зрее къмъ срѣдата на м. Септември. Доста е чувствителенъ на пероноспората.

Тоя сортъ притежава грозде съ превъзходна и силно съблзнителна външностъ, макаръ по вкусъ да не е отъ най-хубавитѣ. На пазаря се цени почти най-скъпо. Много е пригоденъ за хасми.

Бѣла лисича опашка (Тилки куйру бѣлъ). Нарича се така, поради формата на гроздоветѣ, които много приличатъ на лисича опашка. Мъстенъ сортъ разпространенъ въ Ломъ, Плѣвенъ, Русе и др. Буйно разтяща лоза. Пръчки сиво-кестеняви съ доста дълги междувъзлия. Листа сравнително голѣми, дълбоко и остро нарѣзани, слабо продълговати. Цвѣтоветѣ на тоя сортъ сж нормални (хермафродитни), затова ражда редовно и при самостоятелно засаждане. Реже се на 3—4 пжпки. Дава много по добри резултати когато се отглежда на хасмовидна форма. Гроздове цилиндрични и дълги до 40 — 50 см. Зърна бѣли, блѣдозелени, слабо продълговати (почти овални) и доста едри. Гроздето зрее къмъ края на м. Септември. Има добра афиния съ мурведръхрюпестрисъ 1202, рипарияхрюпестрисъ ^{101/14}, поргалисъ и др. Гроздето на тоя сортъ се запазва много добре и изтрайва на транспортъ.

Тоя сортъ дава изобилно и много редовно грозде всѣка година. Гроздоветѣ му притежаватъ отлична външностъ. Добро грозде е за пазара.

Бѣлъ зейнелъ. Мъстенъ сортъ разпространенъ почти навсѣкѣде у насъ. Отъ него има единъ вариететъ съ още по дълги зърна, нареченъ Къдънъ пармакъ. Зейнала е много буйна лоза, пръчките на която се доста много разклоняватъ. Пръчки дълги, гладки съ червеникаво-орѣховъ цвѣтъ, срѣдно дебели. Листа голѣми, дълбоко врѣзани, петодѣлни, яснозелени, гладки отъ дветѣ си повърхности

което е характерно за тоя сортъ. Зейнела може да се засажда самостоятелно. Дава много грозде. Въ лозата на Образцовъ чифликъ има парцели засадени само съ зейнелъ и даватъ грозде много редовно и изобилно. Реже се на 3, а по нѣкога и на 4 пжпки. Много е подходящъ за хасми, но само въ по-топлитѣ изложения, защото зрее много късно. Гроздоветѣ на зейнела сж много голѣми и рехнати. Зърна много дълги, силно продълговати (дветѣ имъ дълги страни сж почти успоредни), презъ срѣдата издути въ видъ на заобленъ пръстенъ. Зърната много прилични на нежни дамски пръсти. По цвѣтъ тѣ сж блѣдозелени, а като узреятъ добре — жѣлтеникави и така тѣ приличатъ на къдънски пръсти съ пожелтени нокте и отъ тамъ носи името си (къдънъ пармакъ). Има добра афиния съ поргалисъ, рипарияхрюпестрисъ ^{101/14} мурведръхрюпестрисъ 1202 и монтикола. Върху последната подложка зейнела расте много буйно и тогава се реже на 4 пжпки. Върху тая подложка той зрее още по-късно. Гроздето на бѣлиятъ зейнелъ е много трайно и може да се запази на хасмата чакъ до настъпването на зимнитѣ студове. При това гроздето му е много издържливо на гниенето. Презъ дъждовнитѣ есени на 1924 и 1925 год. когато почти всички грозда въ лозето на Образцовъ чифликъ бѣха изгнили, само гроздето на бѣлиятъ и червениятъ зейнелъ и на фочата се запазиха почти непоктнати отъ гниенето. Лозаря Михаилъ Рачевъ отъ Плѣвенъ всѣка година изнася на пазаря единъ месецъ следъ гроздобера хиляди кг. грозде отъ тоя сортъ напълно запазено отъ гниене, а въ 1923 год. гроздето му отъ тоя сортъ бѣше затрупано по лозитѣ отъ първия снѣгъ, безъ да бѣше много повредено.

Чаушъ. Мъстенъ сортъ разпространенъ навсѣкѣде у насъ. Отъ него сществуватъ два вариетети — единиятъ е обикновенъ чаушъ съ зърна безъ ароматъ, и чаушъ — мискетъ съ много приятна арома. Лоза много буйна. Пръчки прави съ кестеняво-орѣховъ цвѣтъ съ много дълги междувъзлия (25 — 30 см.) Листа много меки, нежни, голѣми, дълбоко врѣзани и долната имъ повърхностъ цѣла покрита съ бѣлъ мѣхъ, които е много типиченъ за чауша. Напъването е сжщо бѣло памучно. Чаушътъ е съ женски (нормални) цвѣтове и при самостоятелно засаждане много изресява, затова трѣбва да се засажда съвмѣстно съ сортове, които сж съ нормални цвѣтове и цвѣтятъ въ едно.

и сжщо време съ чауша, а такива сж Афузъ Али, шасла доре, сензо и др.

Реже се на 5 — 6 пжпки и тогава дава много реса. Гроздове голѣми, пирамидални съ дълги опашки. Зърна бистрозелени, много едри, слабо продълговати, съ много нежна ципица. Зрее рано къмъ срѣдата и края на м. юли, затова чаушътъ е пригоденъ за хасми и по високитѣ и балканска мѣста. Има добра афиния почти съ всички подложки разпространени у насъ. Тоя сортъ е много чувствителенъ на пероноспората, затова трѣбва да се ръси по-често съ борделезовъ разтворъ, при това разтвора да е по слабъ (1%) защото нежнитѣ листа на чауша лесно изгарятъ отъ силниятъ разтворъ, особено по-младитѣ. Гроздето на чауша неможе да се съхранява продължително време. Много се напада отъ оситѣ и птицитѣ. Гроздето му е много приятно на вкусъ и скъпо се цени на пазаря, особено като се изнесе по-рано

Димятъ (Смедеревка, Семендра, Згумятико). Мѣстенъ сортъ разпространенъ на всѣкъде у насъ. Лоза доста силна, пръчки въздебели, криворастящи. Листа малко по голѣми отъ срѣдни, не много врѣзани, тъмозелени. Цвѣтове нормални (хермафродитни). Реже се на 2 и 3 пжпки и дава изобилно грозде. Гроздове голѣми, слабо разклонени. Зърна доста едри, съвсемъ слабо продълговати (почти овални) съ тънка ципица, бѣли и кехлибареножелти. Отъ тоя сортъ съществува единъ сортъ, зърната на които сж по-едри, притежава слаба аромата и дава много грозде. Зрее въ срѣдата на м. Септември. Има добра афиния съ монтиколата, шаслаХберландиери 41 Б и др. Въ лозята на Образцовъ чифликъ димята даде до 12 кг. грозде на една лоза. Минава като виненъ и десертенъ сортъ.

Шасла доре. Пренесенъ у насъ отъ Франция въ първитѣ години на възобновяване лозята ни. Среца се навсѣкъде у насъ. Лоза не много силна. Дава много издѣнки (безплодни мѣтораста) особено когато е облагородена върху монтикола. Пръчки кестеняво-орѣхови, тънки съ къси междувѣзлия. Листа ясно зелени, петолѣлни, нежни, затова сж доста чувствителни на пероноспората. Цвѣтоветѣ му сж нормални. Дава редовно и достатъчно много грозде. Реже се на две пжпки. Гроздове срѣдно голѣми. Зърна не много едри, овални бѣли, твърди и много издържливи на гниене. Зрее рано (м. юли), затова е пригоденъ за хасми по бал-

канскитѣ мѣста. Има добра афиния съ почти всички американски подложки разпространени у насъ. Гроздето на тоя сортъ се спазва най-добре презъ зимата и е съ много добра търговска стойностъ. Много сладко и вкусно грозде.

Прилични на шасла доре сж сортоветѣ шасла виоле и шасла розе, зърната на които сж обогрени червено още отъ прецѣтяването си. По качество и трайностъ на гроздето тѣ сж както и шасла доре.

Миродия (Перзиль). Нарича се така, понеже листата на тоя сортъ много приличатъ на листата на миродията (магданосъ), Слабо е разпространенъ у насъ. Лоза не много силна. Пръчки прави, червеникави, тънки. Листа срѣдно голѣми, много дълбоко врѣзани, и всѣки врѣзъ отново е врѣзанъ на голѣма дълбочина. Почти всички врѣзове достигатъ до опашката на листа. Цвѣтове — нормални. Реже се на 2 пжпки. Гроздове отъ срѣдна голѣмина. Зърна срѣдно едри, овални, бѣли, твърди. Зрее къмъ края на м. юли, много е пригодна за хасми по балкански мѣста. Има добра афиния съ монтиколата, мурведръХрюпестрисъ 1202 и др. Гроздето на миродията по видъ и качество напълно прилича на това отъ шасла доре. Отъ тоя сортъ има кордони въ Държавниятъ разсадникъ въ гр. Орѣхово, които дава много редовно и изобилно грозде, което изтрайва много добре на гниенето.

Сортове съ черни грозда.

Сензо. Французки сортъ, който е пренесенъ у насъ първитѣ години следъ филуксерната зараза. Сензото е сравнително слаборастяща лоза. Пръчкитѣ ѝ сж тънки, къси, по цвѣтъ синьо-виолетови. Листа петолѣлни, немного дълбоко врѣзани, срѣдно голѣми, ясно зелени съ тънка петура, Лози съ нормаленъ (хермафродитенъ) цвѣтъ. Реже се на две пжпки и дава изобилно грозде. Гроздове голѣми, пирамидални, слабо разклонени. Зърната голѣми, тъмносини до черни, твърди, слабо-продълговати, покрити съ тънъкъ восъченъ пластъ по който се забелѣзватъ типични восъчни петна, които, като се истрие зърното, петната се изгубватъ. Гроздето зрее къмъ срѣдата на м. Септември.

Сензото има добра афиния съ монтиколата мурведръХрюпестрисъ 1202 и др., и по слаба афиния съ рипария.

Гроздето на сензото се запазва много добре до късна пролѣтъ безъ да загние. Запазвалъ съмъ почти всѣка година грозде отъ тоя сортъ, което остава непокътнато до м. априлъ, когато други сортове поставени при сжщитѣ условия на съхранение започватъ да загиватъ още презъ есенята. При това сензото минава у насъ като десертенъ и виненъ сортъ.

Отъ тоя сортъ има образувани хасми въ видъ на тунелъ въ винарската изба при Плѣвненското лозарско училище, които заематъ мѣстото отъ портата до входа на избата. Тия хасми се развиватъ много добре и даватъ изобиленъ плодъ.

Хамбургски мискетъ (черъ мискетъ). Отъ самото име се вижда, че тоя сортъ не е български, но благодарение добритѣ си качества, той е разпространенъ на много мѣста у насъ. Лоза отъ срѣдна сила, съ прави цилиндрични кестеняво-червени прѣчки. Листа отъ срѣдна голѣмина, ясно зелени, не много врѣзани. Цвѣтоветъ ѝ сж нормални. Дава достатъчно много грозде и при самостоятелно засаждане. Реже се на 2 — 3 пжпки. Гроздоветъ сж доста голѣми съ едри почти овални тъмно-черни зърна съ много силна мискетова арома. По външностъ зърната на хамбургскитъ мискетъ много приличатъ на тия отъ сензо. Зрее сравнително рано — края на м. августъ. Има добра афиния върху монтиколата, арамонъ х рюпестрисъ гансенъ № 1 и др. Чувствителенъ е на пероноспората, затова трѣбва да се ржси по-често съ бордозеловъ разтворъ. Тоя сортъ напоследъкъ се много търси у насъ. Братя Захahariеви отъ гр. Русе иматъ въ лозята си цели парцели отъ него, и получаватъ много плодъ при резидба на 3 пжпки и на плодни прѣчки отъ по 4 — 5 и 8 пжпки, върху подложка монтикола.

Портогизеръ (Портоге бльо). Австрийски сортъ пренесенъ у насъ не много отдавна намира се въ Плѣвнѣ, Ломъ, Видинъ и др. Лоза съ срѣдна сила, прѣчки съ срѣдни междувѣзлия. Листа ясно-зелени, набръчкани, слабо и плитко врѣзани, срѣдно голѣми. Лоза съ нормални цвѣтове. Реже се на 2 пжпки и дава редовно плодъ. Чепки цилиндрични, немного голѣми. Зърна овални, меки, черни, много сладки и дребни (като на гъмзата). Зрее много рано (началото на м. юли), затова тоя сортъ е пригоденъ за отгледване въ по студени мѣста. Портогизера дава и добро вино. Има

добра афиния съ почти всички американски подложки. Понеже зрее много рано, всѣкога на пазаря се цени доста скжпо.

Фоча. Мѣстенъ сортъ, който е разпространенъ почти на всѣкъде у насъ. Много буйна лоза съ дебели червеникави прѣчки покрити съ тънъкъ восъченъ прахъ, междувѣзлия къси, а възлитъ дебели. Листата много голѣми, дебели, тъмнозелени, много дълбоко и остро врѣзани, петодѣлни. Тоя сортъ е съ женски (ненормални) цвѣтове, затова трѣбва да се засажда размѣсено съ Афузъ Али, бѣла лесича опашка и др. или да се опрашва изкуствено. Реже се на 4 — 5 пжпки. Гроздоветъ на фочата сж доста голѣми, рехнати, слабо разклонени. Зърна слабо продълговати, тъмно-сини до черни покрити съ восъченъ прахъ, който като се изтрие, зърното става много лѣскаво съ почти черъ цвѣтъ.

Фочата има добра афиния съ почти всички подложки.

Понеже зърната на фочата сж много твърди и съ дебела ципа, затова гроздето ѝ изтрайва на дълтъгъ транспортъ и съхранение. Запазва се лесно въ пресно състояние. Пригодна е за търговия на далечни пазари, само че не е много родовитъ сортъ.

Червени грозда.

Фурма (Чакъръ). Сортъ отъ мѣстно произхождение, който не е много разпространенъ. По форма на зърната и по боята имъ тоя сортъ много прилича на южниятъ плодъ фурма отъ кждето води и названието си. Лоза доста силна. Прѣчки тъмно-орѣхови съ срѣдно голѣми междувѣзлия. Листа срѣдно-голѣми, плитко и остро нажбени. Горната имъ повърхностъ лѣскава и ясно зелена. Лоза съ нормални цвѣтове. Реже се на 3 — 4 пжпки. Гроздове голѣми, рехнати съ дълги дрѣжки. Зърна много голѣми (до 3.5 см) силно продълговати, прилични на пресна фурма, понѣкога презъ срѣдата си слабо пристегнати и таки приличатъ на пашкулъ отъ буби. По боя зърната сж червени. Има добра афиния съ повечето отъ подложкигъ разпространени у насъ. Тоя сортъ се среща сжщо така въ Франция и Русия. Доста е чувствителенъ на пероноспората. Отгледванъ въ хасмовидна форма дава много по-

добър резултат. Г-нъ В. Величковъ отъ гр. Луковитъ притежава хасми отъ тоя сортъ, които даватъ изобиленъ плодъ всѣка година, при това много добре запазено.

Гроздето на фурмата притежава отлична външност и пълна съблазителност, но на вкусъ не е много приятно. Месестата частъ на зърното е жилава и немного сладка.

Червена лисича опашка (Тилки куйру). Мѣстенъ сортъ, гроздоветъ на който по форма много приличатъ на лисича опашка отъ кждето води и наименованието се. Разпространенъ въ Плъвентъ, Варна, Ломъ, Русе и др. Много буйна лоза. Пръчки пепеливи съ кестеняви точки по тѣхъ и доста дълги междувъзлия. Листа голѣми, дълбоко връзани, петодѣлни, ясно зелени. Тоя сортъ е съ ненормални цвѣтове и много изресява, затова винаги трѣбва да се засажда размесено съ фурма, риби мѣхуръ, зейнелъ, сензо и др. Реже се на 5 — 6 пжпки. При по-ниска резидба не дава грозде. Гроздове цилиндрични, рехнати и много дълги — до 160 см. Зърна строго овални, доста едри, червени, много вкусни. Зрее къмъ края на м. септември и началото на октомври има добра афиниция върху Рипария, рюестрисъ мартенъ, рипария X рюестресъ ^{101/14} и др. Гроздето на тоя сортъ се съхранява добре. Ако не се взиматъ мѣрки за опрашването на цвѣтоветъ, червената лисича опашка недава много грозде и въ таквъ случай отглеждането на подобни хасми е безрезультатно.

Червенъ зейнелъ (Аль Зейнелъ). Тоя сортъ по качество на гроздето и признацитъ на лозата много прилича на бѣлиятъ зейнелъ съ тая разлика, че зърната на аль зейнела сж червени, нетолкова дълги и върховетъ имъ сж позаострени въ сравнение съ основитъ на зърната. Сжщо много родовитъ сортъ, гроздето на който се сжщо така много добре съхранява. Заслужава разпространение

Резекии. На всѣкъде у насъ подъ това име неправилно разбиратъ бѣли, червени и черни сортове грозда, зърната на които малко или много сж продълговати.

Резикиитъ изобщо даватъ повече плодъ само при висока резидба (4 — 5 пжпки), особено кога се отглеждатъ на хасмовидна форма. Гроздето на всички е много трайно. Зърната имъ сж слабо продълговати, еднакво заострени на двата края. По боя тѣ биватъ бѣли, червени или черни.

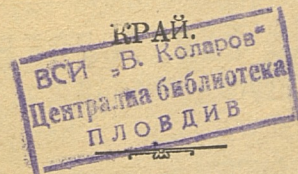
Листата на всички сж голѣми и много дълбоко връзани. Повечето отъ тѣхъ сж съ женски цвѣтове, затова трѣбва да се саятъ размесено.

* * *

Освенъ до тукъ описанитъ сортове, у насъ сж разпространени още много други мѣстни и чужди, които сжщо така сж пригодни за хасми. Така напр. французкитъ сортове маделенъ селенъ, маделенъ ройаль и маделенъ анжювенъ, които зреятъ по Петровденъ, сж много пригодни за хасми по високитъ и студени мѣста. Последниятъ отъ тѣхъ е съ ненормаленъ (съ деформирани пестици) цвѣтове. Редовно всѣка година въ свое лозе съмъ намиралъ по Петровденъ зрѣло грозде отъ тия сортове. Всички тѣ сж съ бѣло грозде.

Другъ ранозреющъ сортъ е Жоане, който се отличава отъ горнитъ, но това, че зърната му сж по едри и много твърди. Търпи дългъ транспортъ.

Други ценни сортове сж: Антишъ ага — много едро черно грозде; биволско око — сжщо съ много едри черни зърна; кехлибаръ — бѣло грозде съ едри зърна; хора (джлебеденъ, обички) красиво грозде съ силно удължени и дребни зърна, много чувствително на бѣло гниене. Кече мемеси, назлънъ каръ, тамянка, орлови нокте и много други.

ПРОИЗВОДИТЕЛНАТА ПЕПИНИЕРСКА КООПЕРАЦИЯ
„АМЕРИКАНСКА ЛОЗА“

въ гр. Сливенъ

разполага за проданъ съ 3,000,000
СТРОГО СОРТИРАНИ ВКОРЕНЕНИ

облагородени
= ЛОЗИ =

отъ всички най-хубави **ВИНЕНИ** и **ДЕСЕРТНИ**
 сортове, облагородени върху всички видове
 подложки, а сжщо и такива, които **сж** най-
 подходящи за хасми.

При това, кооперацията разполага и съ
ВКОРЕНЕНИ ОБЛАГОРОДЕНИ ЛОЗИ
 отъ ранозреющи сортове **СПЕЦИАЛНО** за **СОФИЙСКИЯТЪ**
КЛИМАТЪ и други подобни мѣста, кждето дру-
 гитѣ лози не виреятъ.

Поржкитѣ се отправятъ до

ДИРЕКТОРА НА ПЕПИНИЕРСКАТА
КООПЕРАЦИЯ „АМЕРИКАНСКА ЛОЗА“
 въ гр. Сливенъ

*Wt
Sivny*